

Analyze the Factors affecting Marital Psychological Violence Against Women Based on the Experiences of Family Counselors and Psychologists in Bajestan City

Mohammad Ali Talebi*
Raziyeh Sheibani Bajestan**

Psychological violence against women within the family is a complex phenomenon that threatens women's mental health and social status. This qualitative study was conducted using a phenomenological approach and semi-structured interviews with twenty counselors and psychologists in Bajestan City, and 1,024 codes were extracted using MAXQDA software (version 2022). The findings showed that psychological violence includes verbal humiliation, behavioral control, emotional neglect, indirect threats, and digital psychological violence. Influencing factors included individual characteristics (emotional insecurity of perpetrators and financial dependency of victims), family factors (power inequality and lack of healthy dialogue), and social attitudes (patriarchal beliefs and the normalization of violence). The consequences included depression, anxiety, reduced self-esteem, post-traumatic stress disorder, social isolation, and the severance of family relationships. The proposed solutions included communication skills training, social and legal support, therapeutic interventions such as cognitive-behavioral therapy (CBT), and the use of technology for prevention and support. The study emphasizes the need for comprehensive approaches and the development of educational programs, supportive laws, and online platforms to help women exit the cycle of violence.

*Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.
M.taiebi@pnu.ac.ir

<https://orcid.org/0000000168222046>

** M.A in Psychometrics, Faculty of Social Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Gonabad Branch, Gonabad, Iran.

raziyehshybani.1998@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-9007-6067>

Keywords: Psychological Violence; Women; Family; Family Counselors; Psychologists.

Objectives

Psychological violence against women within the family is one of the most significant and yet most hidden forms of domestic violence, with profound and long-lasting effects on women's mental health, social functioning, and quality of life (Bashiri & Kouhi, 2017). Throughout human history, violence has been a persistent social phenomenon embedded in structures of domination, coercion, and inequality, often normalized within everyday social relations (Azzazi, 2003). In this context, the family—despite being the most fundamental and enduring social institution—can also become a setting for the reproduction of violence and unequal power relations (Saroukhani, 2007). Psychological violence differs from physical violence in that it is less visible and often goes unrecognized as violence, both by victims and by society. Behaviors such as humiliation, emotional neglect, threats, excessive control, and violation of personal boundaries may be perceived as normal or acceptable within marital relationships, particularly in patriarchal and traditional cultural contexts (Kazemi & Ghasemi, 2023). In many developing societies, psychological violence against women is frequently ignored or underestimated, despite its deep and damaging consequences for women's psychological well-being and family relationships (Bashiri & Kouhi, 2017). Cultural, social, and structural factors play a crucial role in the emergence and persistence of psychological violence. Patriarchal beliefs, gender stereotypes, and unequal power relations within the family legitimize male dominance and contribute to the normalization of emotional abuse against women. Moreover, variations in cultural, social, economic, and educational contexts place women at increased risk of psychological violence, which not only harms their mental health but also negatively affects family stability and children's well-being. Despite the prevalence and severity of psychological violence, many women remain trapped in cycles of abuse due to fear of social stigma, lack of legal and social support, feelings of guilt, and financial dependency on their spouses (Kazemi & Ghasemi, 2023). In such contexts, victims

are often blamed for the violence they experience, while perpetrators are absolved of responsibility, further reinforcing structural inequality and silence surrounding psychological violence. Given the widespread nature of psychological violence and its serious psychological and social consequences, there is a clear need for in-depth qualitative research to identify the factors underlying this phenomenon. Accordingly, the main objective of this study is to identify and analyze the factors influencing psychological marital violence against women based on the lived experiences of family counselors and psychologists in Bajestan city, with the aim of contributing to culturally informed prevention and intervention strategies.

Methods

This study employed a qualitative research design using a phenomenological approach in order to explore the factors influencing psychological violence against women within the family. The phenomenological method was selected because it enables an in-depth understanding of individuals' lived experiences and the meanings they attribute to social phenomena, particularly hidden and complex forms of violence such as psychological abuse. The research population consisted of family counselors and psychologists in Iran who had direct professional experience in working with women exposed to psychological violence. Participants were selected through purposive sampling, with the inclusion criterion of having at least three years of professional experience in counseling or psychological services related to family and domestic violence. Sampling continued until theoretical saturation was achieved, at which point no new conceptual information emerged from the interviews. In total, twenty counselors and psychologists participated in the study. Data were collected through semi-structured, in-depth interviews, which allowed participants to freely express their professional experiences and observations while providing the researcher with sufficient flexibility to explore emerging themes. The interview questions focused on the forms of psychological violence against women, cultural and social factors contributing to its occurrence and persistence, and the perceived consequences and coping strategies related to this type of violence. All interviews were conducted with participants' informed

consent, audio-recorded, and transcribed verbatim. Data analysis was carried out simultaneously with data collection using MAXQDA software (version 2022). The analytical process involved open coding to identify initial meaning units, followed by axial coding to organize codes into related categories and broader themes. Through this process, a total of 1,024 initial codes were extracted and systematically categorized into main themes and subthemes reflecting individual, familial, and sociocultural dimensions of psychological violence. To ensure the credibility and trustworthiness of the findings, several strategies were employed, including continuous comparison of data, peer review of the coding process, and validation of the extracted themes by experts in the fields of sociology, psychology, and family counseling. These procedures enhanced the rigidity of the qualitative analysis and strengthened the reliability of the study's results.

Results

The analysis of the interview data resulted in the extraction of 1,024 initial codes, which were organized through open and axial coding into several interconnected themes. The findings indicated that psychological violence against women within the family manifests in diverse and overlapping forms. These forms included verbal humiliation, behavioral control, emotional neglect, indirect threats, and digital psychological violence. In addition, participants emphasized the increasing prevalence of digital psychological violence, including monitoring mobile phones, controlling social media interactions, and using digital technologies to exert continuous psychological pressure on women. The findings further revealed that psychological violence is influenced by a combination of individual, family, and sociocultural factors. Participants reported that women with limited economic independence were more vulnerable to continued exposure to psychological violence. The absence of healthy and constructive dialogue between spouses led to unresolved conflicts. In addition, interference from extended family members, particularly the husband's family, weakened women's positions within the family and exacerbated psychological abuse. At the sociocultural level, patriarchal norms, gender stereotypes, and the normalization of psychological violence were identified as influential factors. Cultural

beliefs that legitimize male authority and expect female obedience contributed to the justification and invisibility of psychological violence. Participants noted that such cultural norms often prevent women from recognizing their experiences as violence and discourage them from seeking help. The consequences of psychological violence were found to be extensive and severe. These consequences often reinforced women's dependency and further trapped them in a cycle of psychological violence.

Conclusion

The findings of this study indicate that psychological violence against women is a complex, multidimensional, and structural phenomenon that is deeply rooted in unequal power relations within the family, patriarchal cultural norms, and gendered processes of socialization. The study demonstrates that psychological violence gradually erodes women's mental health, self-esteem, emotional security, and social participation. These consequences not only affect women individually but also undermine family stability and social cohesion. The results further emphasize that effective responses to psychological violence require comprehensive and multi-level strategies. Educational interventions aimed at improving communication skills, increasing awareness of psychological violence, and challenging patriarchal beliefs are essential at both individual and community levels. In addition, strengthening social and legal support systems, expanding access to counseling and mental health services, and developing culturally sensitive policies are necessary to protect women and reduce the normalization of violence. Overall, the findings underscore the need for culturally informed, interdisciplinary approaches to break the cycle of psychological violence against women and promote mental health, gender equity, and family well-being.

Reference

- Akhmedshina, f. (2020) violence against women: a form of discrimination and human rights violations. *mental enlightenment scientific-methodological journal*, (1): 13-23.
- Amiri Fard, Z, et al. (2024) "Modeling Domestic Violence Based on Stress Factors and Coping Strategies with the Mediating Role of Emotion

Regulation Difficulties in Women Victims of Domestic Abuse from a Cultural Perspective," *Cultural Psychology of Women*, Volume 15, Issue 60, pp. 51-69.

Bashiri, Y & Kouhi, Sh (2017) "Investigation of Social and Cultural Factors Influencing Psychological Violence Against Women (Case Study: The City of Sanandaj)," *International Conference on Culture, Psychological Pathology, and Education*, Tehran, Alzahra University.

Cepeda, I., Lacalle-Calderon, M., & Torralba, M. (2022) Measuring violence against women: a global index. *Journal of interpersonal violence*, 37(19-20), NP18614-NP18638.

Gholamloo, J& Sokouti Aliabadi, S. (2019). "Domestic Violence Against Women: A Comparative Study of Brother-Dominated and Sister-Dominated Traditions from Legal and Cultural Perspectives." *Comparative Legal Studies*, 10(2), 569-596. doi:10.22059/jcl.2019.276138.633800.

If you need any further assistance or adjustments, feel free to ask.

Kazemi, Z& Ghasemi, Q. (2023). "Social Factors Influencing Domestic Violence Against Women (Case Study of Karaj County)." *Journal of Criminal Law and Criminology Research*, 11(21), 131-163. doi:10.22034/jclc.2022.329765.1653.

Kelmendi, K. (2015) Domestic violence against women in Kosovo: A qualitative study of women's experiences. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(4), 680–702.

Khodaei, A&Rahimi, R. (2023). "Domestic Violence Against Women as Victims of Violence Based on an Attachment Theory Approach." *Women's Social-Psychological Studies*, 21(3), 116-134. doi:10.22051/jwsp.2023.42367.2702.

Lutwak, N. (2024). *The psychology of health and illness: The mental health and physiological effects of intimate partner violence on women*. In *The Psychology of Health and Illness* (pp. 105-119). Routledge.

Mirzai, E. (2020) "Sociological Study of the Level of Violence Against Women in Families and the Influencing Factors (Case Study: The City of Kermanshah)," *Journal of Women and Society*, Volume 11, Issue 43, pp. 279-322.

Mohammadi Jorokoyeh, A. (2023). "Factors of Violence in the Family from the Perspective of the Quran." *Quarterly Journal of Legal Civilization*, 6(14), 27-42. doi:10.22034/lc.2023.170805.

Mojahed, A., Alaidarous, N., Shabta, H., Hegewald, J., & Garthus-Niegel, S. (2022) *Intimate partner violence against women in the Arab*

- countries: a systematic review of risk factors. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(2), 390-407.
- Moravat, B. (2019) "The Role of Social Contexts and Processes in the Identity and Identity Formation of Children (Family, School, Peers, Society, etc.)," Second National Conference on the Identity of Children in Islamic Iran in the Pre-School Period, Qazvin Education and Training.
- Navarro-Mantas, L., Velásquez, M. J., Lemus, S. D., & Megías, J. L. (2021) Prevalence and sociodemographic predictors of intimate partner violence against women in El Salvador. *Journal of interpersonal violence*, 36(7-8), NP3547-NP3573.
- Rollero, C., Bergagna, E., & Tartaglia, S. (2021) What is violence? The role of sexism and social dominance orientation in recognizing violence against women. *Journal of interpersonal violence*, 36(21-22), NP11349-NP11366.
- Ross, A. (1994) *Personality Psychology*, translated by Siavash Jamalfar, Tehran, Markaz Publications.
- Sharbatian, M, H, Danesh, P, & Tavafi, P. (2017). "Sociological Analysis of Domestic Violence Against Women and Its Relationship with Home Security Feelings (Case Study: Women Aged 18-54 in the City of Miyaneh)." *Strategic Researches in Social Issues*, 6(1), 47-72. doi:10.22108/ssoss.2017.21280.
- Shirali, I. (2021). "Understanding and Interpreting Women's Perspectives on Domestic Violence and Its Multidimensional Aspects from a Phenomenological Approach (Case Study: Women at Risk of Divorce Visiting the Family Court of Shahid Bahonar Judicial Complex in Tehran)." *Women's Research Journal*, 12(38), 107-136. doi:10.30465/ws.2020.29219.2900.
- Stewart, S. H., & Passarotti, A. M. (2024) Sexual abuse and women's mental health. *Frontiers in Psychology*, 15, 1491803.
- Tavassoli, A & Big Mohammad Balangi, N. (2023). "Investigating Social Factors Influencing the Occurrence of Domestic Violence Against Women in Urmia County." *Social-Economic Development Studies*, 1(2), 243-262. doi:10.22051/ijosed.2024.46774.1037.
- Turkcu, S. G., Uludag, E., Sercekus, P., & Ozkan, S. (2024) Psychological Violence Against Women by their Spouse as Predictive Factors for Anxiety Levels of Women during COVID-19 Pandemic Lockdown. *International Journal of Caring*
- World Health Organization. (2018a) WHO: Addressing violence against women: Key achievements and priorities. Retrieved from: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/275982>

- World Health Organization. (2018b) Violence against Women Prevalence Estimates, 2018. Retrieved from Geneva: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/341604/WHO-SRH-21.6-eng.pdf>.
- Zamani-Moghadam, M and Hasanvandi, S (2019) "Qualitative Study of Domestic Violence Against Housewife Women in Khorramabad," *Journal of Woman and Society*, Volume 10, Issue 39, pp. 145-170.

فصلنامه علمی «پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی»

شماره شانزدهم، تابستان ۱۴۰۴: ۱۲۴-۸۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۳

نوع مقاله: پژوهشی

واکاوی عوامل مؤثر بر خشونت روانی زناشویی علیه زنان بر اساس تجربه‌های مشاوران خانواده و روان‌شناسان شهر بجنستان

محمدعلی طالبی*

راضیه شیبانی بجنستان**

چکیده

خشونت روانی علیه زنان در خانواده، پدیده‌ای پیچیده است که سلامت روان و جایگاه اجتماعی زنان را تهدید می‌کند. این پژوهش کیفی با رویکرد پدیدارشناسی و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با بیست مشاور و روان‌شناس در ایران انجام شد و با نرم‌افزار MAXQDA، ۱۰۲۴ کد استخراج گردید. یافته‌ها نشان داد که خشونت روانی شامل تحقیر کلامی، کنترل‌گری رفتاری، طرد عاطفی، تهدیدهای غیر مستقیم و خشونت روانی دیجیتال است. عوامل مؤثر شامل ویژگی‌های فردی (نامنی عاطفی مرتکبان و وابستگی مالی قربانیان)، عوامل خانوادگی (نابرابری قدرت و نبود گفت‌وگوی سالم) و نگرش‌های اجتماعی (باورهای مردسالارانه و عادی‌سازی خشونت) بود. پیامدها شامل افسردگی، اضطراب، کاهش عزت‌نفس، اختلال استرس پس از سانحه، انزوای اجتماعی و قطع روابط خانوادگی است. راهکارها شامل آموزش مهارت‌های ارتباطی، حمایت‌های اجتماعی و قانونی، مداخلات درمانی مانند CBT و استفاده از فناوری

* نویسنده مسئول: استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور تهران، ایران

m.talebi@pnu.ac.ir

<https://orcid.org/0000000168222046>

** دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد روانسنجی، دانشکده علوم اجتماعی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، گناباد،

raziehshybani.1998@gmail.com

تهران، ایران

<https://orcid.org/0009-0003-9007-6067>

برای پیشگیری و حمایت بود. پژوهش بر لزوم رویکردهای جامع و توسعه برنامه‌های آموزشی، قوانین حمایتی و پلتفرم‌های آنلاین برای خروج زنان از چرخه خشونت تأکید می‌کند.

واژه‌های کلیدی: خشونت روانی، زنان، خانواده، مشاوران خانواده و روان‌شناسان.

مقدمه و بیان مسئله

تاریخ بشر همواره نمایشگر انواع گوناگونی از خشونت در جوامع و دوران مختلف بوده است. جنگ‌ها، کشتارهای جمعی، غارت، شکنجه و سایر اشکال خشونت معمولاً توسط گروه‌هایی از مردان علیه سایر مردان، زنان و کودکان اعمال شده‌اند. خشونت نه تنها پدیده‌ای مربوط به دوران معاصر نیست، بلکه در ادوار گذشته نیز حضوری پررنگ داشته است. ساختارهای اجتماعی مبتنی بر جنگ، غارت و سلطه بر دیگران، اغلب به اجبار وادار کردن افراد به اطاعت منجر می‌شد و خشونت را به بخشی طبیعی و روزمره از زندگی اجتماعی بدل می‌کرد (اعزازی، ۱۳۸۳: ۴۹).

در میان نهادهای سازمان‌ها و مؤسسات اجتماعی، خانواده، جایگاهی خاص و منحصر به فرد دارد. تمام متفکران اجتماعی و مصلحان، بر اهمیت بنیادی و حیاتی خانواده برای بقای جامعه تأکید کرده‌اند. جامعه‌ای نمی‌تواند ادعای سلامت کند، مگر آنکه از خانواده‌هایی سالم و پایدار برخوردار باشد. همچنین هیچ آسیبی در جامعه وجود ندارد که فارغ از تأثیر خانواده رخ دهد (ساروخانی، ۱۳۸۶: ۲۲). خانواده علاوه بر نقشی که در تأمین نیازهای جسمی، مادی و روانی اعضا دارد، فضایی گرم و صمیمی برای پرورش فردی و اجتماعی فراهم می‌کند. با این حال در کنار این کارکردهای مثبت و سازنده، خانواده می‌تواند بستری برای عملکردهای مخرب همچون خشونت نیز باشد. خانواده به عنوان نخستین و پایدارترین نهاد اجتماعی، زیربنای شکل‌گیری هویت انسانی و جامعه‌پذیری فرد محسوب می‌شود. در این نهاد، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی به نسل بعد منتقل شده، الگوهای روابط و تعاملات در سایر نهادهای اجتماعی بازتولید می‌گردد. تأثیر خانواده بر سلامت جامعه، چنان عمیق است که هیچ آسیب اجتماعی‌ای نمی‌تواند فارغ از تأثیر این نهاد بررسی شود. خانواده در صورتی می‌تواند کارکرد خود را به درستی ایفا کند که از ناپسامانی و آشفتگی مصون باشد. در این میان، خشونت خانگی، یکی از بزرگ‌ترین تهدیدها برای سلامت و امنیت خانواده است (مروت، ۱۳۹۷: ۳).

خشونت به هیچ جامعه خاصی محدود نمی‌شود و نمی‌توان آن را صرفاً به گروه‌های فقیر، کارگران یا افراد کم‌سواد نسبت داد. بلکه خشونت خانگی، مسئله‌ای جهانی است که حتی کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته نیز از آن در امان نیستند و با چالش‌های ناشی از آن دست‌وپنجه نرم می‌کنند (شیرعلی، ۱۴۰۰: ۲). در سال‌های اخیر، خشونت در

برخی از خانواده‌ها به معضلی جدی تبدیل شده و کانون گرم زندگی را به محیطی سرد، بی‌روح و تهی از صمیمیت بدل کرده است. این پدیده که برخی از پژوهشگران نظیر ال. همپتون و همکاران آن را بررسی کرده‌اند، یکی از عوامل تهدیدکننده انسجام خانواده و سلامت روانی اعضای آن شناخته می‌شود (عباس‌زاده، ۱۳۸۹: ۱۶). خشونت خانوادگی، به‌ویژه علیه زنان و کودکان، یکی از انواع رایج خشونت است که پیامدهای مخربی نه‌تنها برای قربانیان مستقیم آن، بلکه برای جامعه به طور کلی به همراه دارد. خشونت از نظر لغوی به معنای خشم، تند، درشتی و رفتار خلاف نرمی تعریف شده است. در خانواده‌های مختلف، به دلیل تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و آموزشی، زنان به طور خاص در معرض خشونت روانی قرار دارند. این مسئله نه‌تنها باعث آسیب‌های روانی به زنان می‌شود، بلکه می‌تواند بر کیفیت زندگی آنها و حتی بر سلامت جسمانی و روانی فرزندان نیز تأثیر بگذارد. متأسفانه در بسیاری از مواقع، خشونت روانی از سوی افراد خانواده به‌ویژه همسران، به عنوان یک رفتار طبیعی و پذیرفته‌شده در نظر گرفته می‌شود و از آنجا که فرد مورد خشونت ممکن است در معرض احساس گناه یا ترس از شکایت قرار گیرد، بسیاری از زنان نمی‌توانند از این وضعیت رهایی یابند (کازمی و قاسمی، ۱۴۰۲: ۱۳۲).

این مفهوم، بسته به دیدگاه‌های مختلف، معانی و تفسیرهای گوناگونی پیدا می‌کند. برخی خشونت را عملی خلاف هنجارها و طبیعت انسانی می‌دانند که برخلاف روحیه همدلی و تعامل اجتماعی است. از دیدگاه دیگری، خشونت به عنوان رفتاری فردی یا جمعی تعریف می‌شود که تحت شرایط خاصی مانند فشارهای روانی، اجتماعی یا فرهنگی بروز می‌کند. این شرایط می‌توانند محرک‌هایی برای تبدیل احساسات درونی به اعمال خشن باشد (میرخلیلی، ۱۳۷۹: ۱۲۶).

خشونت علیه زنان، پدیده‌ای است که در آن به واسطه جنسیت، مردان با اعمال زور و اجبار، حقوق زنان را ضایع می‌کنند. در صورتی که این خشونت در چارچوب خانواده و میان زن و شوهر رخ دهد، به آن «خشونت زناشویی»^۱ گفته می‌شود. این نوع خشونت شامل هرگونه رفتار یا عملی است که به آسیب جسمی، جنسی، روانی یا محرومیت و

عذاب منجر شود (دانش و دیگران، ۱۳۹۶: ۴۹). برخلاف باور عمومی که خانواده را محلی برای محبت و صمیمیت می‌داند، وجود خشونت در این نهاد، اهمیت موضوع را برجسته‌تر می‌کند. خشونت در الگوهای خانوادگی اغلب به جامعه تسری می‌یابد و موجب تداوم رفتارهای خشن در مناسبات اجتماعی می‌شود. کودکانی که شاهد خشونت علیه مادرانشان از سوی پدران بوده‌اند، در معرض خطر بیشتری برای انتقال این رفتارها به نسل‌های آینده قرار دارند (محمدی جورکویه، ۱۴۰۲: ۲۸). پژوهش‌ها نشان داده است که شوهرانی که اقدام به آزار جسمی همسران خود می‌کنند، معمولاً در خانواده‌های پدری، شاهد کتک خوردن مادر از پدر بوده‌اند. این چرخه خشونت میان نسل‌ها منتقل می‌شود و هم نسل حاضر و هم نسل آینده را تهدید می‌کند. شواهد نشان می‌دهد که سابقه خشونت در خانواده والدین (خانواده مبدأ)، بیش از عوامل محیطی در بروز خشونت علیه زنان تأثیرگذار است (میرزایی و دیگران، ۱۳۹۹: ۲۸۱).

خشونت علیه زنان، پدیده‌ای جهانی است که در تمامی کشورهای جهان رخ می‌دهد و همچنان یکی از جدی‌ترین مسائل حل‌نشده دوران معاصر به شمار می‌رود (ر.ک: Akhmedshina, 2020). هرچند برخی زنان، بیش از دیگران در معرض خشونت قرار دارند، این پدیده می‌تواند هر زنی را در هر کشوری و فارغ از تفاوت‌های فرهنگی، مذهبی یا وضعیت اقتصادی، درگیر سازد. بر اساس گزارش سازمان بهداشت جهانی، از هر سه زن، یک نفر در طول زندگی خود خشونت جسمی یا جنسی را تجربه می‌کند که در اغلب موارد این خشونت را شریک زندگی اعمال می‌کند (ر.ک: World Health Organization, 2018a). حتی در کشورهای توسعه‌یافته نیز خشونت علیه زنان قابل توجه است؛ به گونه‌ای که آمارها نشان می‌دهد بین ۱۲ تا ۱۵ درصد از زنان در اروپا هر روز در محیط خانه با خشونت مواجه می‌شوند (ر.ک: Akhmedshina, 2020).

در ایران نیز آمارهای مربوط به خشونت خانگی علیه زنان، نگران‌کننده است. بر اساس گزارش سال ۲۰۱۸ سازمان بهداشت جهانی، ۳۱ درصد از زنان دارای شریک زندگی در طول عمر خود و ۱۸ درصد از آنان در یک سال گذشته، خشونت خانگی را تجربه کرده‌اند (ر.ک: World Health Organization, 2018b). بر اساس برآورد انجمن پزشکی آمریکا، سالانه بین ۲۰ تا ۴۰ میلیون زن با خشونت مواجه می‌شوند و احتمال اینکه هر زن در طول زندگی خود به میزان ۲۰ تا ۳۰ درصد در معرض خشونت قرار

گیرد، وجود دارد (وود، ۲۰۰۴: ۵۵۷). پدیده خشونت علیه زنان، پیوندی عمیق با ساختارهای فرهنگی و اجتماعی هر جامعه دارد. به طور خاص در جوامع سنتی، فراوانی و شدت این خشونت‌ها به مراتب بیشتر از جوامع مدرن و توسعه‌یافته است. دلیل این تفاوت را می‌توان در نفوذ ساختارهای پدرسالارانه و گفتمان‌های مرتبط با آن در عرصه‌های خصوصی و عمومی جست‌وجو کرد. چنین ساختارهایی که اغلب مبتنی بر سلطه مردان و تبعیت زنان شکل گرفته‌اند، بستری مناسب برای بروز خشونت فراهم می‌کنند (ساعی ارسی و نیک‌نژاد، ۱۳۹۱: ۹۴).

مفهوم خشونت از فردی به فرد دیگر و از یک فرهنگ به فرهنگ دیگر متفاوت است؛ به طوری که ممکن است در یک جامعه، رفتاری به عنوان خشونت تلقی نشود و حتی عادی به نظر آید، اما در جامعه‌ای دیگر، همان رفتار به عنوان جرمی جدی شناخته شود (نورمحمدی، ۱۳۸۹: ۱۱). خشونت روانی علیه زنان در خانواده، یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی است که تأثیرات عمیقی بر سلامت روانی و اجتماعی فرد و جامعه دارد. این نوع خشونت می‌تواند به شکل‌های مختلفی از جمله تحقیر، تهدید، توهین، عدم احترام به حریم شخصی و کنترل‌های افراطی در روابط خانوادگی بروز کند. در بسیاری از جوامع، به‌ویژه در جوامع در حال توسعه، خشونت روانی اغلب نادیده گرفته می‌شود و مورد توجه کافی قرار نمی‌گیرد. در عین حال این نوع خشونت، به‌ویژه در شرایط خانوادگی، تأثیرات عمیقی بر زنان و همچنین بر روابط خانوادگی و اجتماعی آنها دارد (بشیری و کوهی، ۱۳۹۶: ۲).

در خانواده‌های مختلف به دلیل تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و آموزشی، زنان به طور خاص در معرض خشونت روانی قرار دارند. این مسئله نه تنها باعث آسیب‌های روانی به زنان می‌شود، بلکه می‌تواند بر کیفیت زندگی آنها و حتی بر سلامت جسمانی و روانی فرزندان نیز تأثیر بگذارد. متأسفانه در بسیاری از مواقع، خشونت روانی از سوی افراد خانواده به‌ویژه همسران، به عنوان یک رفتار طبیعی و پذیرفته‌شده در نظر گرفته می‌شود و از آنجا که فرد مورد خشونت ممکن است در معرض احساس گناه یا ترس از شکایت قرار گیرد، بسیاری از زنان نمی‌توانند از این وضعیت رهایی یابند (کاظمی و قاسمی، ۱۴۰۲: ۱۳۲).

از سوی دیگر در این جوامع، قربانیان خشونت نه تنها از حمایت کافی برخوردار نیستند، بلکه اغلب سرزنش شده، به عنوان مقصران بالقوه شناخته می‌شوند. این نگاه معیوب، مسئولیت خشونت را از عاملان آن سلب کرده، بر دوش قربانیان قرار می‌دهد. در چنین شرایطی، مردان به دلیل قدرت جسمانی بیشتر، معمولاً آسیب‌های جدی‌تری وارد می‌کنند. این آسیب‌ها اغلب نادیده گرفته شده یا توسط قربانیان پنهان می‌ماند و تحمل آن برای زنان دشوار است. در بسیاری از موارد، این وضعیت به ایجاد بحران‌های عاطفی عمیق یا حتی فروپاشی خانواده منجر می‌شود. با توجه به گستردگی این مشکل و تأثیرات منفی آن بر سلامت روانی زنان، ضرورت تحقیق در این زمینه احساس می‌شود. تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر بر خشونت روانی علیه زنان در خانواده و نقش مشاوران خانواده و روان‌شناسان در کاهش این نوع خشونت صورت خواهد گرفت. این تحقیق می‌تواند به ارائه راهکارهای مؤثر برای مقابله با خشونت روانی در خانواده کمک کرده، نقشی اساسی در بهبود سلامت روانی زنان و بهبود روابط خانوادگی ایفا کند.

مبانی نظری

خشونت روانی علیه زنان، پدیده‌ای پیچیده است که برای درک علل و ریشه‌های آن، باید به نظریه‌های روان‌شناختی و اجتماعی رجوع کرد. این موضوع به عنوان یکی از مسائل اجتماعی مهم، توجه آسیب‌شناسان، جامعه‌شناسان و روان‌شناسان را به خود جلب کرده و تحقیقات گسترده‌ای در این زمینه انجام شده است. در این بخش، نظریه‌هایی که به تبیین خشونت، به‌ویژه خشونت روانی علیه زنان می‌پردازد، بررسی می‌شود تا از این طریق بتوان به چرایی و چگونگی بروز این پدیده پی برد.

نظریه ستمگری جنسی (پدرسالار)

نظریه ستمگری جنسی بر این باور استوار است که فرودستی زنان، ریشه در روابط نابرابر قدرت میان زنان و مردان دارد؛ روابطی که در آن مردان با بهره‌گیری از کنترل، سلطه و اشکال مختلف خشونت، به‌ویژه خشونت روانی، منافع خود را حفظ می‌کنند. این الگو به شکل‌گیری ساختار پدرسالاری می‌انجامد؛ ساختاری که اقتدار و هویت مردانه مبتنی بر سلطه را تقدیس کرده، اطاعت زنان را طبیعی و ضروری جلوه می‌دهد. در

چارچوب پدرسالارانه، خانواده، حریم خصوصی مرد تلقی می‌شود و نظارت او بر رفتار، روابط و آزادی زنان، به‌ویژه در قالب مسائل ناموسی، مشروعیت می‌یابد. از این منظر، خشونت روانی علیه زنان، نه یک رفتار فردی، بلکه سازوکاری ساختاری برای تثبیت نظم خانوادگی و اجتماعی و بازتولید سلطه مردانه است که زنان را به پذیرش نقش فرودست و تحمل این خشونت، شرطی می‌کند (شاه‌حسینی، ۱۳۷۳: ۸؛ محمدی و میرزایی، ۱۳۹۱: ۱۱۱).

نظریه فرهنگ

نظریه فرهنگ، خشونت همسرآزاری را نتیجه هنجارها و ارزش‌های فرهنگی حاکم بر جامعه می‌داند و بر این باور است که رفتارهای خشونت‌آمیز از جمله همسرآزاری، کودک‌آزاری و سالمندآزاری، در بستر فرهنگی‌ای بازتولید می‌شود که خشونت را به عنوان شیوه‌ای مشروع برای حل تعارضات می‌پذیرد. از این منظر، فرهنگ به عنوان میراث اجتماعی گذشته، الگوهای رفتاری افراد را در زمان حال و آینده شکل می‌دهد. پژوهش‌های دوباش و دوباش نشان می‌دهد که خشونت مردان علیه زنان با هنجارهای پدرسالارانه‌ای پیوند دارد که در آن حاکمیت مردان، پرخاشگری مردانه و فرمان‌برداری زنان، امری طبیعی و پذیرفته‌شده تلقی می‌شود. در چنین جوامعی، استفاده از قدرت و حتی خشونت برای حفظ نظم اجتماعی و خانوادگی مشروعیت می‌یابد و نظارت اجتماعی از طریق اعمال خشونت، هم در سطح جامعه و هم در سطح خانواده اعمال می‌شود. در نتیجه رفتارهای خشونت‌آمیز مردان نه تنها تقبیح نمی‌شود، بلکه در برخی موارد با حمایت یا سکوت فرهنگی مواجه شده، به تداوم خشونت در خانواده می‌انجامد (اعزاز، ۱۳۸۰: ۳۷).

نظریه جامعه‌پذیری جنسیتی

نظریه جامعه‌پذیری جنسیتی خشونت علیه زنان، به‌ویژه خشونت روانی را حاصل فرایندهای تربیتی و اجتماعی می‌داند که از کودکی در افراد نهادینه می‌شود. از دیدگاه سیمون دوبوار، سلطه مردان بر زنان، امری ذاتی نیست، بلکه نتیجه جامعه‌پذیری نقش‌های جنسیتی نابرابر است؛ نقش‌هایی که از طریق خانواده و فرهنگ به نسل‌های بعدی منتقل می‌شوند (بستان، ۱۳۸۲: ۱۱). در این فرایند، پسران به پرخاشگری، استقلال و سلطه‌گری و دختران به سازش‌پذیری، اطاعت و وابستگی تشویق می‌شوند؛ امری که نابرابری جنسیتی را طبیعی جلوه می‌دهد و رفتارهای متفاوت را برای هر جنس مشروع

می‌سازد (راس، ۱۳۷۳: ۲۷۵). این الگوها، مردان را در جایگاه قدرت و زنان را در موقعیت فرودست قرار می‌دهد و زمینه پذیرش خشونت روانی، مانند تحقیر، کنترل و تهدید را به عنوان رفتاری آموخته‌شده و پذیرفتنی فراهم می‌کند. در نتیجه جامعه‌پذیری جنسیتی با بازتولید نقش‌های سنتی و نابرابر، به تداوم خشونت روانی علیه زنان در خانواده و جامعه دامن می‌زند (محمدی و میرزایی، ۱۳۹۱: ۱۱۰).

نظریه انتقال بین‌نسلی

نظریه انتقال بین‌نسلی، مبتنی بر نظریه یادگیری اجتماعی بیان می‌کند که افرادی که در کودکی شاهد خشونت خانوادگی بوده یا خود آن را تجربه کرده‌اند، در بزرگسالی با احتمال بیشتری همان الگوهای رفتاری را بازتولید می‌کنند؛ به گونه‌ای که خشونت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. کودکان از طریق مشاهده و تقلید رفتار والدین می‌آموزند چگونه تعارض‌ها را حل کنند و اگر خشونت در خانواده به عنوان رفتاری پذیرفته‌شده تلقی شود، آن را به عنوان الگویی مشروع، درونی می‌کنند. هم‌زمان، نقش‌ها و هویت‌های جنسیتی نیز از راه پاداش‌دهی و تمایزگذاری والدین شکل می‌گیرد؛ به طوری که پرخشگری در پسران و اطاعت یا ملایمت در دختران تقویت می‌شود. این فرایند به درونی شدن نقش‌های جنسیتی نابرابر و پذیرش خشونت به عنوان بخشی از این نقش‌ها می‌انجامد و زمینه را برای تداوم خشونت در روابط بزرگسالی فراهم می‌سازد (همان: ۷).

خشونت علیه زنان به‌ویژه خشونت روانی، نه یک رفتار فردی یا واکنشی مقطعی، بلکه پدیده‌ای ساختاری، آموخته‌شده و بازتولیدشونده است که در تلاقی قدرت، فرهنگ، تربیت و تجربه زیسته شکل می‌گیرد. نظریه ستمگری جنسی بر منطق سلطه و منافع مردانه در حفظ نابرابری تأکید می‌کند، در حالی که نظریه فرهنگ خشونت نشان می‌دهد این سلطه چگونه در قالب هنجارهای اجتماعی مشروعیت می‌یابد و عادی می‌شود. جامعه‌پذیری جنسیتی توضیح می‌دهد که این هنجارها، چگونه از کودکی در ذهن زنان و مردان نهادینه می‌شود و انتقال بین‌نسلی نشان می‌دهد که خشونت نه تنها بازتولید می‌شود، بلکه به بخشی از هویت جنسیتی و الگوی کنش اجتماعی افراد بدل می‌گردد. نکته نو در کنار هم‌نشانی این نظریه‌ها آن است که خشونت روانی را می‌توان به عنوان «نظامی خاموش از انضباط اجتماعی» فهم کرد؛ نظامی که بدون نیاز به

خشونت فیزیکی آشکار، از طریق زبان، کنترل، شرمسارسازی و تهدید، نظم پدرسالارانه را تثبیت می‌کند.

پیشینه پژوهش

خشونت روانی علیه زنان در خانواده از شایع‌ترین و در عین حال پنهان‌ترین اشکال خشونت خانگی است که پیامدهای گسترده‌ای بر سلامت روانی، اجتماعی و کیفیت زندگی زنان بر جای می‌گذارد. این نوع خشونت در مقایسه با خشونت فیزیکی، کمتر قابل مشاهده بوده و به همین دلیل اغلب نادیده گرفته می‌شود یا حتی به عنوان خشونت شناخته نمی‌شود. پژوهش‌ها و دیدگاه‌های مشاوران خانواده نشان می‌دهد که مجموعه‌ای از عوامل فردی، الگوهای ارتباطی، ساختار قدرت در خانواده، شرایط فرهنگی- اجتماعی و متغیرهای اقتصادی در شکل‌گیری و تداوم خشونت روانی، نقش دارند. از این‌رو بررسی پیشینه پژوهشی می‌تواند به شناسایی دقیق‌تر این عوامل و درک عمیق‌تر ابعاد مختلف خشونت روانی علیه زنان کمک کند.

زمانی مقدم و حسنوندی (۱۳۹۸) در پژوهشی کیفی با استفاده از استراتژی استفهامی، به بررسی خشونت خانگی علیه زنان خانه‌دار در شهر خرم‌آباد پرداخته‌اند. این مطالعه بر ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و روان‌شناختی خشونت خانگی تأکید دارد و داده‌ها از طریق مصاحبه‌های عمیق با پانزده زن خانه‌دار جمع‌آوری شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که عوامل مختلفی از جمله مسائل شوهر، وضعیت نامناسب اجتماعی زنان و فرهنگ مردسالار، سبب بروز خشونت خانگی و بی‌دفاعی این زنان در برابر آن می‌شود.

توسلی و بیگ محمد بالانجی (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر در بروز خشونت خانگی علیه زنان در شهرستان ارومیه» به بررسی عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر خشونت خانگی علیه زنان پرداخته‌اند. این تحقیق به روش مقطعی توصیفی- تحلیلی انجام شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که زنان در سنین ۴۱ تا ۵۰ سال، بیشتر خشونت خانگی را تجربه کرده‌اند. همچنین افزایش سطح تحصیلات و پایین بودن درآمد خانواده با بیشتر شدن خشونت خانگی همراه بوده است. رابطه میان

باورهای مردسالارانه و تربیت سنتی با خشونت علیه زنان نیز مثبت و معنی‌دار بوده است. به طور کلی وضعیت اقتصادی و فرهنگی جامعه در بروز خشونت خانگی علیه زنان، تأثیر بسزایی دارد.

میرزایی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «مطالعه جامعه‌شناختی میزان خشونت علیه زنان در خانواده و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه)» به بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت خانگی علیه زنان پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تصور اقتدارگرایانه مرد از نقش خود با خشونت علیه زنان، رابطه مستقیم و معنی‌داری دارد. همچنین بین میزان خشونت خانگی و مذهبی بودن زنان و مردان و میزان تحصیلات آنان، رابطه معکوس وجود دارد. بر اساس معادله رگرسیون، متغیر تصور سلطه‌گرایانه مرد و میزان انجام کارهای خانه توسط زن، تأثیر مثبتی بر خشونت علیه زنان دارند، در حالی که متغیر مذهبی بودن مرد، تأثیر منفی و معکوسی دارد.

کلمندی^۱ (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «خشونت خانگی علیه زنان در کوزوو» به این نتیجه رسیده است که خشونت خانگی مبتنی بر جنسیت، یکی از مسائل جدی حقوق بشری است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که فقر، فرهنگ پدرسالاری و نقش‌های جنسیتی محدود، زنان را در معرض خشونت خانگی قرار داده است. همچنین نبود برنامه‌های حمایتی و قانونی برای مقابله با خشونت خانگی در این کشور، زنان را در وضعیت انفعالی قرار داده، افزایش خشونت را به همراه دارد.

پژوهش حاضر با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر خشونت روانی علیه زنان در خانواده بر اساس نظرات مشاوران خانواده و روان‌شناسان» بر شناسایی عوامل ایجادکننده خشونت روانی علیه زنان در محیط خانواده متمرکز است و داده‌ها را از دیدگاه حرفه‌ای مشاوران خانواده و روان‌شناسان جمع‌آوری می‌کند. این تمرکز بر دیدگاه متخصصان و تأکید بر خشونت روانی به عنوان یک نوع خاص از خشونت، این پژوهش را از مطالعات پیشین متمایز می‌سازد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با استفاده از روش پدیدارشناسی انجام شد و هدف آن، شناسایی عوامل فرهنگی مؤثر بر خشونت روانی علیه زنان در خانواده از دیدگاه مشاوران خانواده و روان‌شناسان در شهر بجستان بود. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری شد که به دلیل انعطاف‌پذیری، امکان پرداختن به موضوعات نوظهور را فراهم می‌کرد. جامعه پژوهش شامل مشاوران خانواده و روان‌شناسان دارای تجربه مستقیم در زمینه خشونت روانی علیه زنان بود که با روش نمونه‌گیری هدفمند و با معیار حداقل سه سال سابقه حرفه‌ای انتخاب شدند. حجم نمونه بر اساس اصل اشباع داده‌ها تعیین شد و در نهایت بیست نفر در پژوهش مشارکت داشتند.

مصاحبه‌ها ضبط و به طور کامل روی کاغذ آمد و تحلیل داده‌ها به صورت هم‌زمان با گردآوری آنها و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA انجام گرفت. در مرحله نخست، داده‌ها چندین بار مرور شد و سپس از طریق کدگذاری باز و محوری سامان‌دهی گردید. در نهایت یافته‌ها در قالب پنج مضمون اصلی سازمان یافت. برای افزایش روایی و پایایی، مضامین استخراج‌شده را سه نفر از متخصصان بازبینی شد و تلاش شد تا تحلیل‌ها مبتنی بر داده‌ها و به دور از سوگیری پژوهشگر باشد.

جدول زیر، اطلاعات مربوط به تحصیلات، سابقه فعالیت در حوزه خانواده، سن و جنسیت مصاحبه‌شوندگان را ارائه می‌دهد.

جدول ۱- اطلاعات مشارکت‌کنندگان در پژوهش

کد مصاحبه	تحصیلات	سابقه فعالیت (سال)	سن	جنسیت
P01	دکتری روان‌شناسی	۸	۴۲	مرد
P02	کارشناسی‌ارشد مشاوره	۶	۳۵	زن
P03	دکتری روان‌شناسی	۱۲	۴۸	مرد
P04	کارشناسی‌ارشد روان‌شناسی	۵	۳۸	زن
P05	دکتری مشاوره خانواده	۱۰	۴۵	زن
P06	کارشناسی‌ارشد روان‌شناسی بالینی	۷	۴۰	مرد
P07	دکتری روان‌شناسی	۱۵	۵۰	زن

P08	کارشناسی ارشد مشاوره خانواده	۶	۳۶	زن
P09	دکتری مشاوره	۹	۴۳	مرد
P10	کارشناسی ارشد روان شناسی	۵	۳۷	زن
P11	دکتری روان شناسی بالینی	۱۱	۴۶	مرد
P12	کارشناسی ارشد مشاوره	۸	۳۹	زن
P13	دکتری روان شناسی	۱۴	۵۲	مرد
P14	کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی	۶	۳۴	زن
P15	دکتری مشاوره خانواده	۱۲	۴۷	زن
P16	کارشناسی ارشد روان شناسی	۷	۴۱	مرد
P17	دکتری روان شناسی	۱۰	۴۴	زن
P18	کارشناسی ارشد مشاوره خانواده	۵	۳۵	زن
P19	دکتری مشاوره	۱۳	۴۹	مرد
P20	کارشناسی ارشد روان شناسی	۶	۳۸	زن

سؤالات پژوهش

۱. خشونت روانی علیه زنان در خانواده، چه انواع و اشکالی دارد و چه عوامل فرهنگی در بروز و تداوم آن مؤثرند؟
۲. نگرش‌ها و باورهای اجتماعی و فرهنگی، چه نقشی در شکل‌گیری و تداوم خشونت روانی علیه زنان ایفا می‌کنند؟
۳. پیامدهای روانی و اجتماعی خشونت روانی بر زندگی زنان چیست و چه راهکارهای حمایتی و پیشگیرانه‌ای می‌توان برای کاهش آن ارائه داد؟

یافته‌های پژوهش

جدول ۲- مفاهیم و مقوله‌های مربوطه به خشونت علیه زنان

مضمون اصلی	مضمون فرعی	کدهای اولیه
اشکال خشونت روانی	تحقیر کلامی	استفاده مداوم از الفاظ توهین آمیز تمسخر همسر در جمع‌های خانوادگی، خطاب کردن زن با برچسب‌های تحقیرآمیز، کوچک شمردن دستاوردهای فردی زن، شکستن غرور زن با کلمات زشت، یادآوری مداوم ضعف‌های گذشته، سرزنش زن در موقعیت‌های عمومی، خندانیدن دیگران با تمسخر زن، بی‌اهمیت جلوه دادن سخنان زن، استفاده از تهدید لفظی غیر مستقیم
	کنترل‌گری رفتاری	نظارت افراطی بر ارتباطات اجتماعی، محدود کردن رفت‌وآمد خانوادگی زن، اجبار به پاسخگویی مداوم تلفنی، کنترل رفت‌وآمد به محیط کار، ممانعت از حضور در مهمانی‌ها، الزام به اجازه گرفتن دائمی، بازجویی مداوم از دوستان و آشنایان، تعیین سختگیرانه زمان رفت و برگشت، کنترل شدید بر پوشش و ظاهر، بازخواست بابت خریدهای کوچک، ایجاد ترس از استقلال فردی
	طرد عاطفی	بی‌توجهی عمدی به نیازهای عاطفی، سکوت طولانی به عنوان ابزار تنبیه، بی‌مهری در روابط زناشویی، نادیده گرفتن احساسات مثبت زن، سردی عاطفی در تعاملات روزانه، نداشتن واکنش به محبت زن، استفاده از قهر طولانی‌مدت خانوادگی، عدم ابراز عشق و علاقه، قطع مکالمه در زمان نیاز زن، فاصله‌گیری فیزیکی بدون دلیل روشن، نادیده گرفتن خواسته‌های هیجانی زن، سلب توجه در مواقع بحران روحی، خودداری از ابراز همدلی و درک، ایجاد احساس بی‌نیازی از زن
	تهدیدهای غیر مستقیم	تهدید به ترک ناگهانی زندگی مشترک، اشاره مکرر به امکان ازدواج مجدد، تهدید به گرفتن حضانت فرزندان، ایجاد ترس از بی‌پولی و فقر، تهدید به قطع حمایت مالی خانواده، استفاده از بیماری برای تهدید زن، تهدید به افشای اسرار شخصی زن، هشدار به بدنام کردن زن در اجتماع، تهدید به قطع رابطه با خانواده زن، اشاره به احتمال ازدواج موقت مرد، تهدید به بی‌توجهی عاطفی طولانی‌مدت، تهدید به تحقیر زن در جمع‌های خانوادگی
	خشونت روانی دیجیتال	درخواست رمزهای شخصی شبکه‌های اجتماعی، تهدید به افشای تصاویر خصوصی، کنترل پیام‌های شخصی تلفن همراه، ایجاد حساب‌های جعلی برای نظارت، انتشار تهدیدآمیز اطلاعات شخصی زن، الزام به پاسخگویی فوری آنلاین، تهدید به ضبط تماس‌های خصوصی، انتشار شایعات در فضای مجازی، تحقیر زن

در گروه‌های خانوادگی، استفاده از فضای آنلاین برای تهدید، مقایسه زن با دیگران در فضای مجازی، اجبار به حذف دوستان مرد آنلاین		
نامنی عاطفی مداوم، عزت نفس پایین، تکانشگری رفتاری در مردان، اختلالات کنترل خشم، ضعف مهارت‌های ارتباطی، تمایل به سلطه جویی، تجربه خشونت دوران کودکی، مشکلات اعتیاد و وابستگی، گرایش به مردسالاری سنتی، مشکلات اقتصادی فردی، باور به نقش برتر مرد، اضطراب ناشی از بیکاری، ضعف در همدلی عاطفی	ویژگی‌های فردی مرتکبان	عوامل مؤثر بر خشونت روانی
وابستگی مالی شدید به همسر، وابستگی عاطفی بیش از حد، ترس از جدایی و طلاق، ضعف در مهارت‌های ابراز وجود، پذیرش منفعلانه خشونت خانگی، احساس گناه در برابر خشونت، نداشتن پشتوانه مالی مستقل، اضطراب از سرزنش خانواده، فقدان آگاهی حقوقی کافی، ضعف در مهارت‌های مقابله‌ای، ترس از برچسب اجتماعی طلاق، وابستگی شدید به فرزندان، ناتوانی در درخواست حمایت تحمل طولانی مدت آزار روانی، کمبود اعتماد به نفس پایدار	ویژگی‌های فردی قربانیان	
نبود گفت‌وگوی سالم خانوادگی، نابرابری قدرت در روابط، دخالت‌های مخرب خانواده‌های گسترده، اختلافات شدید بر سر مسائل مالی، فقدان اعتماد متقابل میان همسران، تنش‌های ناشی از تربیت فرزندان، حضور کودکان در مشاجره‌های خانوادگی، نبود الگوهای مثبت زناشویی، پنهان کاری در مسائل مالی و شخصی، تقویت نقش‌های جنسیتی سنتی، نبود همبستگی خانوادگی پایدار	پویایی خانواده	
پذیرش اقتدار مطلق مرد، توجیه سلطه‌گری در خانواده، طبیعی دانستن کنترل زن، باور به ضعف ذاتی زنان، برتری اجتماعی مردان بر زنان، مشروعیت سرزنش زنان در جامعه، بی‌اهمیت شمردن حقوق زنان، باور به اطاعت زن از شوهر، پذیرش سلطه کلامی مرد، باور به مالکیت مرد بر همسر، استفاده از مذهب برای توجیه سلطه، پذیرش قدرت فیزیکی مردان، تربیت دختران در نقش‌های فرودست	باورهای مردسالارانه	نقش باورهای اجتماعی و فرهنگی
انکار آزار روانی به عنوان خشونت، طبیعی دانستن تحقیر همسر، سرزنش زن برای خشونت مرد، سکوت زنان در برابر خشونت، بی‌تفاوتی جامعه نسبت به خشونت خانگی، مقصر دانستن زن در مشاجرات خانوادگی، مقایسه زنان مطیع با زنان مستقل، تحسین زنان صبور در برابر خشونت، عادی دانستن قهر طولانی، مشروعیت بی‌مهری مردان	عادی‌سازی خشونت روانی	

بازتولید کلیشه‌های جنسیتی در تبلیغات، نمایش زنان به عنوان موجودات مطیع، ترویج شوخی‌های زن‌ستیزانه در رسانه، کم‌رنگ نشان دادن خشونت خانگی، نبود الگوهای مثبت زن توانمند، عادی‌سازی سلطه مردان در سریال‌ها، نادیده گرفتن صدای قربانیان خشونت، تمرکز بر حفظ خانواده به هر قیمت، ترویج باور به فداکاری زنانه، نمایش تحقیر زنان در فیلم‌ها، ضعف در آموزش رسانه‌ای	نقش رسانه و شبکه‌های اجتماعی	
ابتلا به افسردگی مزمن شدید، بروز اضطراب فراگیر روزانه، کاهش مداوم عزت‌نفس زن، احساس پوچی و بی‌ارزشی، بروز اختلال استرس پس از سانحه، افزایش حمله‌های پانیک خانوادگی، مشکلات خواب و بی‌خوابی مزمن، کاهش توانایی تمرکز ذهنی، احساس گناه مداوم نسبت به خشونت، ناامیدی عمیق از آینده، تمایل به انزوای درونی، بروز رفتارهای خودآسیب‌گرانه، احساس بی‌پناهی در بحران‌ها	پیامدهای روانی	پیامدهای خشونت روانی
انزوای اجتماعی و فاصله‌گیری از دوستان، قطع ارتباط با خانواده گسترده، کاهش مشارکت زنان در فعالیتهای اجتماعی، افت شدید عملکرد شغلی زنان، محرومیت از فرصت‌های شغلی جدید، کاهش کیفیت زندگی خانوادگی، گسترش احساس طرد اجتماعی، افزایش طلاق عاطفی میان زوجین، تضعیف روابط خانوادگی گسترده	پیامدهای اجتماعی	
آموزش مهارت‌های ارتباطی زوجین، برگزاری دوره‌های قبل از ازدواج، توسعه آموزش حقوق زنان، آموزش فرزندان درباره برابری جنسیتی، استفاده از مدارس برای پیشگیری، آموزش سواد رسانه‌ای در خانواده‌ها، آموزش مدیریت خشم در مردان، افزایش آگاهی درباره خشونت خانگی، طراحی بروشورهای اطلاع‌رسانی محلی	آموزش	راهکارهای پیشگیری و مداخله
تصویب قوانین حمایتی ویژه زنان، ایجاد خانه‌های امن برای قربانیان، ارائه خدمات مشاوره رایگان، حمایت مالی از زنان بی‌پناه، توسعه سازمان‌های مردم‌نهاد حمایتی، تقویت مراکز مشاوره خانوادگی، نظارت قانونی بر پرونده‌های خشونت، ایجاد خط تلفن اضطراری برای زنان، توسعه مراکز فوریتی روان‌شناسی، استفاده از پلیس ویژه خانواده	حمایت اجتماعی-قانونی	
درمان شناختی-رفتاری برای قربانیان، مشاوره فردی زنان خشونت‌دیده، گروه‌درمانی حمایتی برای زنان، درمان هیجان‌مدار برای قربانیان، مشاوره زوج‌درمانی در خانواده‌ها، آموزش تکنیک‌های آرام‌سازی روانی، درمان اختلالات ناشی از PTSD، ارائه دارودرمانی برای اضطراب و افسردگی، ایجاد مراکز بازتوانی روانی، طراحی پروتکل درمانی چندبعدی، مداخلات روان‌پویشی برای زنان آسیب‌دیده	مداخلات درمانی	

تحقیر کلامی

تحقیر کلامی با هدف کاهش عزت نفس و ایجاد احساس بی کفایتی در زنان اعمال می شود و اغلب به صورت مکرر در تعاملات روزمره رخ می دهد. نتایج تحلیل نشان داد که این نوع خشونت در قالب کدهایی مانند «بی ارزش جلوه دادن»، «مسخره کردن» و «انتقاد مداوم» شناسایی شده است. به دلیل ماهیت تدریجی و پنهان، قربانیان در بسیاری موارد، آن را بخشی از تعاملات عادی خانوادگی تلقی می کنند که شناسایی و مداخله را دشوار می سازد. مصاحبه شوندگان گزارش دادند که تحقیر کلامی به کاهش اعتماد به نفس، احساس شرم و انزوای اجتماعی منجر شده و به عنوان ابزاری برای حفظ قدرت و سلطه در روابط خانوادگی، به ویژه در ساختارهای سنتی عمل می کند.

مصاحبه شونده شماره (۳) بیان کرد: «همسرش هر وقت عصبانی می شه، می گه «تو لیاقت این زندگی رو نداری» و مدام کارهاشو بی ارزش جلوه می ده.»

همچنین مصاحبه شونده شماره (۱۴) اظهار داشت: «همسر مراجع مدام می گفت «تو خیلی ساده ای» و همین باعث شده بود به توانایی های خودش شک کنه.»

کنترل گری رفتاری

کنترل گری رفتاری شامل محدود کردن آزادی های فردی زنان، مانند نظارت بر رفت و آمد، روابط اجتماعی، پوشش، یا تصمیم گیری های مالی است. مصاحبه شوندگان تأکید کردند که این نوع خشونت اغلب با توجیه «حمایت» یا «نگرانی» از سوی مرتکب انجام می شود، اما در واقع به محدود کردن استقلال زنان منجر می شود. تحلیل کدها نشان دهنده آن است که این رفتار با کدهایی مانند «محدودیت رفت و آمد»، «کنترل مالی»، «نظارت بر روابط اجتماعی» و «کنترل پوشش» مشخص شده است.

مصاحبه شونده شماره (۹) بیان کرد که «یه خانم ۳۲ ساله داشتم که همسرش حتی برای خریده های خونه هم تصمیم می گرفت و می گفت «تو نمی تونی درست تصمیم بگیری». این باعث شده بود (اون خانم احساس کنه هیچ استقلالی نداره).

مصاحبه شونده شماره (۱۱) چنین اظهار داشت که: «کنترل گری گاهی به شکل نظارت بر پوشش یا روابط اجتماعی، مثلاً یه مراجع داشتم که همسرش مدام بهش

می‌گفت «با کی حرف زدی؟ کجا بودی؟» و این باعث شده بود اون خانم احساس زندانی بودن کنه.»

طرد عاطفی

طرد عاطفی به عنوان یک ابزار تنبیهی، احساس انزوا و بی‌ارزشی را در زنان تقویت می‌کند و می‌تواند منجر به مشکلات روان‌شناختی شدید مانند افسردگی و اضطراب شود. در تحلیل این کد می‌توان اظهار داشت که این رفتار به دلیل ماهیت غیر کلامی و غیر جسمانی، اغلب دیگران آن را به عنوان یک مشکل جدی نمی‌شناسند، اما تأثیرات عمیقی بر سلامت روان زنان دارد. این مضمون با پیامدهای روانی، ارتباط نزدیکی دارد، زیرا به طور مستقیم به افزایش اضطراب و افسردگی منجر می‌شود. همچنین این رفتار با عوامل خانوادگی مرتبط است، زیرا نبود مهارت‌های ارتباطی در خانواده، این رفتار را تشدید می‌کند.

مصاحبه‌شونده شماره (۲) اظهار داشت که: «یه مورد بود که خانمی می‌گفت همسرش هر وقت عصبانی می‌شه، چند روز باهاش حرف نمی‌زنه و کامل نادیده‌اش می‌گیره. این رفتار باعث شده بود خانم احساس کنه اصلاً وجود نداره.»

مصاحبه‌شونده شماره (۱۷) چنین لحاظ کرد که: «یه خانمی داشتم که می‌گفت همسرش وقتی عصبانیه، بهش بی‌توجهی می‌کنه و حتی توی جمع‌های خانوادگی انگار اون وجود نداره. این باعث شده بود اون خانم، احساس انزوا و بی‌ارزشی کنه.»

تهدیدهای غیر مستقیم

تهدیدهای غیر مستقیم با ایجاد ترس و ناامنی عاطفی، زنان را در موقعیت‌های آسیب‌پذیر نگه می‌دارد. در تحلیل این کد می‌توان بیان کرد که این رفتار اغلب با هدف وادار کردن زنان به اطاعت یا تحمل شرایط نامطلوب انجام می‌شود. این مضمون با عوامل فردی و خانوادگی و پیامدهای روانی ارتباط دارد، زیرا وابستگی و ترس از پیامدها، این رفتار را تقویت می‌کند. همچنین این رفتار با نگرش‌های اجتماعی مرتبط است، زیرا باورهای مردسالارانه، این تهدیدها را به‌عنوان بخشی از «مدیریت خانواده» توجیه می‌کند.

مصاحبه‌شونده شماره (۹) بیان کرد: «تهدیدهای غیر مستقیم، مثل تهدید به جدایی

یا گرفتن بچه‌ها، خیلی رایجه. یه خانم ۳۲ ساله داشتم که همسرش مدام بهش می‌گفت «تو بدون من هیچی نیستی» و تهدید می‌کرد که بچه‌ها رو می‌گیره.»

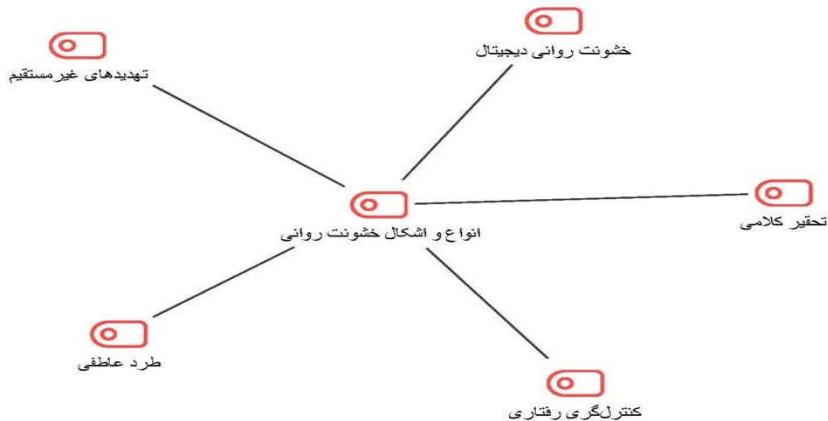
مصاحبه‌شونده شماره (۱۳) اظهار داشت: «یه مراجع داشتم که همسرش تهدید می‌کرد که اگه رفتارشو تغییر نده، ازش جدا می‌شه و بچه‌ها رو می‌بره. این باعث شده بود اون خانم همیشه توی استرس باشه.»

خشونت روانی دیجیتال

خشونت روانی دیجیتال به دلیل ماهیت غیر ملموس و دسترسی آسان به ابزار دیجیتال، به سرعت در حال گسترش است. این رفتار به‌ویژه در میان نسل جوان‌تر شایع‌تر است و به دلیل دسترسی گسترده به شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها می‌تواند به صورت مداوم و بدون محدودیت مکانی رخ دهد. این رفتارها به احساس ناامنی، کاهش اعتماد به نفس و در برخی موارد، انزوای اجتماعی منجر می‌شود. به دلیل عمومی‌تر بودن بستر دیجیتال، این نوع خشونت می‌تواند تأثیرات اجتماعی گسترده‌تری داشته باشد. همچنین این رفتار با نگرش‌های اجتماعی مرتبط است، زیرا رسانه‌های اجتماعی گاهی با نمایش کلیشه‌های جنسیتی، این رفتارها را عادی‌سازی می‌کنند.

مصاحبه‌شونده شماره (۱۲) بیان کرد: «خشونت روانی دیجیتال داره بیشتر می‌شه. مثلاً یه خانمی می‌گفت همسرش توی اینستاگرام، کامنت‌های تحقیرآمیز زیر پست‌هاش می‌ذاره یا مدام ازش می‌پرسه «چرا فلانی رو فالو کردی؟»»

مصاحبه‌شونده شماره (۱۰) بیان کرد: «یه مورد داشتم که همسر مراجع مدام پیام‌هاشو توی واتساپ چک می‌کرد و اگه با کسی صحبت کرده بود که مورد تأییدش نبود، باهاش دعوا می‌کرد و تحقیرش می‌کرد.»

شکل ۱- مدل مفهومی انواع خشونت روانی

ویژگی فردی مرتکبان

ویژگی‌های فردی مرتکبان، مانند ناامنی عاطفی، عزت‌نفس پایین، ناتوانی در مدیریت خشم و باورهای مردسالارانه، به عنوان محرک‌های اصلی خشونت روانی شناسایی شدند. ناامنی عاطفی اغلب ریشه در ترس از دست دادن کنترل یا جایگاه اجتماعی دارد. ناامنی عاطفی و نیاز به کنترل به رفتارهایی مانند تحقیر کلامی، کنترل‌گری رفتاری و تهدیدهای غیر مستقیم منجر می‌شود. همچنین این مضمون با نگرش‌های اجتماعی مرتبط است، زیرا باورهای مردسالارانه که در فرهنگ سنتی ایرانی ریشه دارند، این ویژگی‌ها را تقویت کرده، خشونت روانی را به عنوان بخشی از «مدیریت خانواده» توجیه می‌کنند. صاحب‌شوندگان تأکید کردند که این ویژگی‌ها اغلب در مردانی دیده می‌شود که تحت فشارهای اجتماعی یا اقتصادی قرار دارند که این امر با پویایی‌های خانوادگی نیز ارتباط دارد. این ویژگی‌ها همچنین با پیامدهای روانی و اجتماعی مرتبط هستند، زیرا رفتارهای ناشی از آنها به کاهش اعتماد به نفس و انزوای اجتماعی زنان منجر می‌شود.

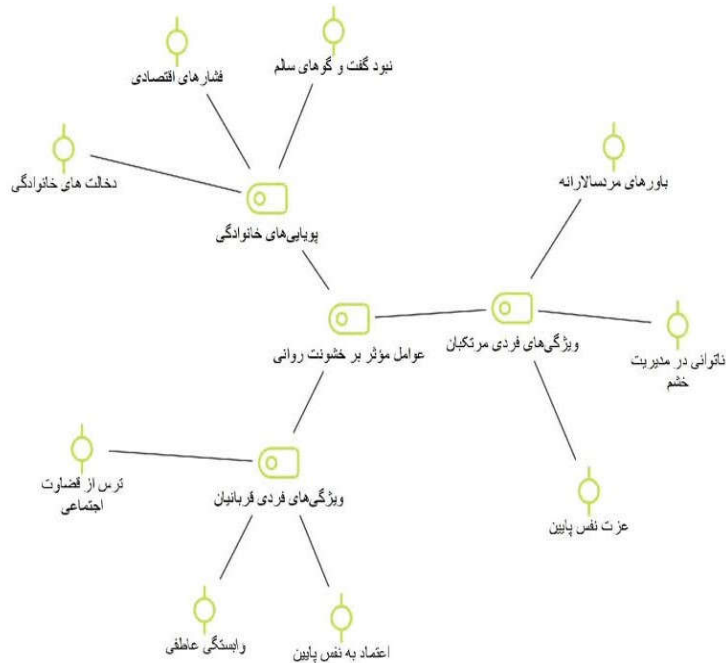
صاحب‌شونده شماره (۱۲) بیان کرد: «یه مورد داشتم که آقا به خاطر مشکلات

کاری و استرس، عصبانیتشو با تحقیر همسرش تخلیه می‌کرد. این رفتار بهش کمک می‌کرد حس کنه هنوز توی خونه قدرتمنده.»

ویژگی فردی قربانیان

وابستگی عاطفی و مالی، همراه با اعتمادبه‌نفس پایین و ترس از قضاوت اجتماعی، زنان را در چرخه خشونت روانی نگه می‌دارد. نتایج تحلیل نشان داد که وابستگی عاطفی (۱۸ کد) موجب تحمل رفتارهای خشونت‌آمیز به امید بهبود رابطه یا از ترس تنهایی می‌شود. اعتمادبه‌نفس پایین (۱۵ کد) که اغلب پیامد تحقیر کلامی است، احساس ناتوانی در تغییر وضعیت را در زنان تقویت می‌کند. همچنین ترس از قضاوت اجتماعی (۹ کد)، به‌ویژه در فرهنگ‌های سنتی که جدایی با برچسب اجتماعی همراه است، نقش بازدارنده مهمی دارد. این مضمون با پیامدهای روانی و اجتماعی مانند انزوای اجتماعی، افسردگی و اضطراب ارتباط نزدیک دارد و تحت تأثیر نگرش‌ها و باورهای سنتی نظیر «زن باید فداکاری کند» یا «طلاق، شرم‌آور است» تقویت می‌شود. افزون بر این، وابستگی عاطفی و مالی، زنان را در برابر اشکال مختلف خشونت روانی، از جمله کنترل‌گری رفتاری و تهدیدهای غیر مستقیم، آسیب‌پذیرتر می‌سازد.

در این راستا مصاحبه‌شونده شماره (۷) بیان کرد: «خیلی از زنان به خاطر بچه‌هاشون تحمل می‌کنن... ترس از اینکه نتونن از بچه‌ها مراقبت کنن، باعث می‌شه تحقیرهای همسرشونو تحمل کنن.»

شکل ۲- مدل مفهومی عوامل مؤثر بر خشونت روانی

پویایی خانواده

پویایی‌های خانوادگی، به‌ویژه ساختارهای نابرابر قدرت، ضعف مهارت‌های ارتباطی، فشارهای اقتصادی و دخالت‌های خانوادگی، نقش مهمی در شکل‌گیری خشونت روانی دارند. نتایج تحلیل نشان داد که نابرابری قدرت (۲۰ کد) در خانواده‌های سنتی که مرد به عنوان تصمیم‌گیرنده اصلی شناخته می‌شود، به رفتارهای کنترل‌گرایانه و تحقیرآمیز می‌انجامد. نبود گفت‌وگوی سالم (۱۸ کد) موجب می‌شود زوجین به جای حل تعارض از طریق تعامل سازنده، به رفتارهایی مانند طرد عاطفی و تحقیر کلامی روی آورند. همچنین فشارهای اقتصادی (۱۲ کد) نظیر بیکاری و بدهی، با افزایش تنش‌های خانوادگی، زمینه تخلیه خشم در قالب خشونت روانی را فراهم می‌کند. دخالت‌های خانوادگی (۵ کد) به‌ویژه از سوی خانواده همسر نیز با تضعیف جایگاه زن در خانواده، به تشدید خشونت روانی می‌انجامد. این مضمون با انواع خشونت روانی، نگرش‌های اجتماعی و پیامدهای روانی و اجتماعی ارتباط نزدیکی دارد؛ به گونه‌ای که پویایی‌های

ناسالم خانوادگی به کنترل‌گری رفتاری، طرد عاطفی، انزوای اجتماعی، افسردگی و اضطراب در زنان منجر می‌شود. مصاحبه‌شوندگان تأکید کردند که آموزش مهارت‌های ارتباطی و مدیریت تعارض می‌تواند نقش مؤثری در اصلاح این پویایی‌ها داشته باشد.

باورهای مردسالارانه

باورهای مردسالارانه با تقویت نابرابری‌های جنسیتی، خشونت روانی را به عنوان بخشی از نقش‌های سنتی توجیه می‌کنند. نقش‌های جنسیتی سنتی (۲۵ کد)، مرد را به عنوان تصمیم‌گیرنده اصلی و زن را به عنوان مطیع و وابسته تعریف می‌کنند و به رفتارهایی مانند کنترل‌گری رفتاری و تحقیر کلامی منجر می‌شوند. توجیه کنترل‌گری (۱۵ کد) نشان می‌دهد که این باورها، خشونت را به عنوان «مدیریت خانواده» عادی جلوه می‌دهند. این باورها، ناامنی عاطفی و نیاز به کنترل مرتکبان را تقویت می‌کنند و در فرهنگ‌های سنتی ایرانی، ریشه عمیقی دارند که ضرورت آموزش و تغییر نگرش‌های اجتماعی را برجسته می‌کند. مصاحبه‌شوندگان بیان کردند که مردان معتقدند حق دارند همسرشان را کنترل کنند تا اقتدار خود را حفظ کنند.

عادی‌سازی خشونت روانی

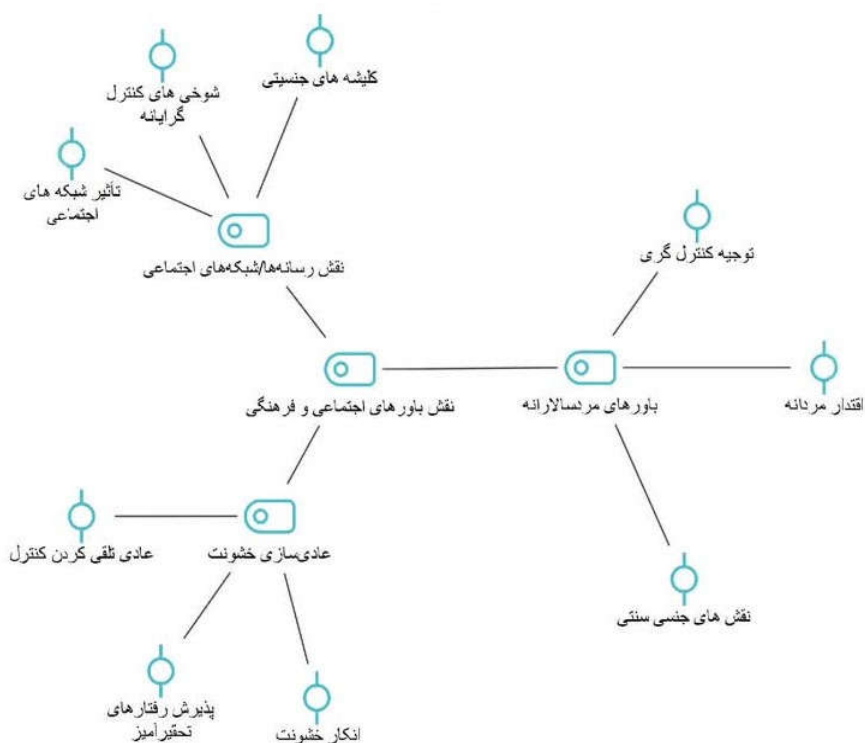
عادی‌سازی خشونت روانی باعث می‌شود زنان رفتارهای تحقیرآمیز و کنترل‌گرایانه را به عنوان بخشی از زندگی خانوادگی بپذیرند و شناسایی آن دشوار شود. رفتارهایی مانند محدود کردن روابط اجتماعی یا تصمیم‌گیری‌های مالی (۲۲ کد) و پذیرش تحقیر کلامی یا طرد عاطفی (۱۸ کد)، نمونه‌هایی از این پدیده هستند. انکار خشونت (۱۲ کد) نیز نشان می‌دهد که هم قربانیان و هم مرتکبان اغلب این رفتارها را خشونت نمی‌دانند. این وضعیت با اعتمادبه‌نفس پایین و وابستگی عاطفی قربانیان، پیامدهای روانی مانند اضطراب و افسردگی و انزوای اجتماعی را تشدید می‌کند و باورهای مردسالارانه آن را تقویت می‌کنند. مصاحبه‌شوندگان بر نقش آموزش عمومی و افزایش آگاهی برای کاهش عادی‌سازی خشونت تأکید کردند.

نقش رسانه و شبکه‌های اجتماعی

رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی با بازنمایی کلیشه‌های جنسیتی و شوخی‌های کنترل‌گرایانه، به تداوم و عادی‌سازی خشونت روانی علیه زنان کمک می‌کنند. نتایج تحلیل نشان داد که کلیشه‌های جنسیتی (۱۸ کد)، زنان را اغلب به عنوان موجوداتی

احساسی، وابسته و غیر منطقی تصویر می‌کنند که توجیه‌کننده رفتارهای تحقیرآمیز و کنترل‌گرایانه است. شوخی‌های کنترل‌گرایانه (۱۲ کد)، مانند نمایش محدودیت‌های اجتماعی یا مالی زنان به عنوان موضوعی خنده‌دار، موجب پذیرش این رفتارها در تعاملات روزمره خانوادگی می‌شود. همچنین تأثیر شبکه‌های اجتماعی (۱۰ کد) با گسترش خشونت روانی دیجیتال، از جمله نظارت آنلاین و تحقیر در فضای مجازی، ارتباط دارد. این مضمون با باورهای مردسالارانه و عادی‌سازی خشونت روانی، ارتباط نزدیکی دارد. رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، این باورها را تقویت نموده، رفتارهای خشونت‌آمیز را طبیعی جلوه می‌دهند. مصاحبه‌شوندگان تأکید کردند که آموزش سواد رسانه‌ای و تنظیم محتوای رسانه‌ها می‌تواند به کاهش تأثیرات منفی این پدیده کمک کند. مصاحبه‌شونده شماره (۱۵) اظهار داشت: «توی شبکه‌های اجتماعی، پست‌هایی که زن رو به عنوان کسی که باید همیشه موافقت کنه نشون می‌دن، باعث می‌شن مردها فکر کنن حق دارن زنشونو کنترل کنن.»

مصاحبه‌شونده شماره (۱۰) بیان کرد: «رسانه‌ها گاهی مردهای کنترل‌گر رو به عنوان «مرد واقعی» نشون می‌دن و این روی رفتارشنون تأثیر می‌ذاره.»

شکل ۳- مدل مفهومی نقش باورهای اجتماعی و فرهنگی

پیامدهای روانی

خشونت روانی با فشار روانی مداوم به مشکلاتی مانند افسردگی، اضطراب، کاهش عزت نفس و در موارد شدید، اختلال استرس پس از سانحه منجر می‌شود. افسردگی و کاهش عزت نفس اغلب نتیجه تحقیر کلامی و طرد عاطفی، اضطراب ناشی از تهدیدهای غیرمستقیم و کنترل‌گری رفتاری است و PTSD در خشونت طولانی مدت یا دیجیتال مشاهده می‌شود. این پیامدها با ویژگی‌های فردی قربانی و باورهای مردسالارانه مرتبط بوده، مداخلات روان‌شناختی همراه با حمایت اجتماعی می‌تواند اثرات آنها را کاهش دهد. مصاحبه‌شونده شماره (۱۳) گفت: «تحقیر و طرد عاطفی باعث افسردگی و اضطراب

شدید می‌شود.»

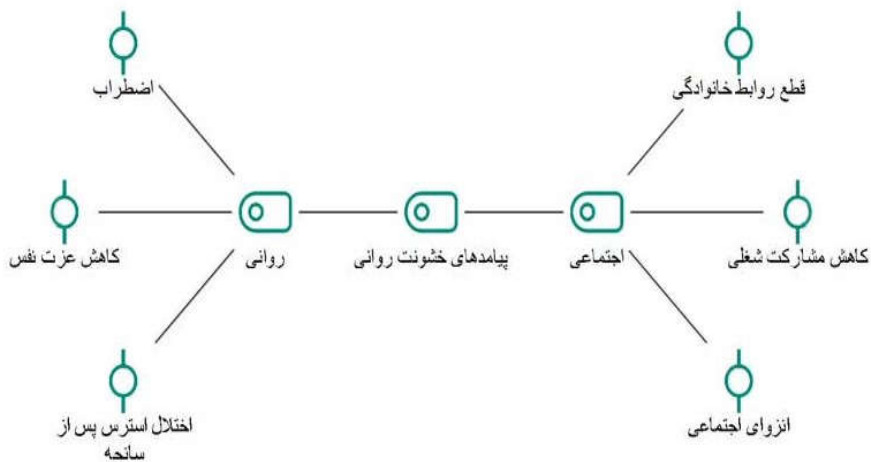
مصاحبه‌شونده شماره (۸) افزود: «برخی زنان پس از خشونت طولانی، علائم PTSD، مثل حملات پانیک نشان می‌دهند.»

پیامد اجتماعی

انزوای اجتماعی ناشی از خشونت روانی، زنان را از منابع حمایتی محروم و چرخه خشونت را تقویت می‌کند. کنترل‌گری رفتاری و تحقیر کلامی موجب خودداری زنان از حضور در جمع‌های خانوادگی و دوستانه می‌شود (انزوای اجتماعی، ۳۰ کد). محدودیت در فعالیت‌های شغلی (۲۰ کد) و قطع روابط خانوادگی (۱۵ کد) نیز ناشی از تحقیر و تهدیدهای غیر مستقیم است. این پیامدها با اعتمادبه‌نفس پایین و وابستگی مالی زنان مرتبط است و تقویت شبکه‌های حمایتی و مهارت‌های اجتماعی می‌تواند اثرات آنها را کاهش دهد.

مصاحبه‌شونده شماره (۷) گفت: «خشونت روانی باعث شد زنی که قبلاً فعال بود، نتواند سر کار برود.»

مصاحبه‌شونده شماره (۱۵) افزود: «یک خانم به خاطر نظارت همسرش روی روابط اجتماعی‌اش، دیگر هیچ دوستی نداشت و تنها در خانه بود.»

شکل ۴- مدل مفهومی پیامدهای خشونت روانی

آموزش

آموزش مهارت‌های ارتباطی، حل تعارض و افزایش آگاهی عمومی می‌تواند از بروز خشونت روانی پیشگیری کرده، روابط سالم را تقویت کند. مهارت‌های ارتباطی (۳۰ کد) به کاهش رفتارهایی مانند تحقیر کلامی و طرد عاطفی کمک می‌کند. کارگاه‌های پیش از ازدواج (۲۵ کد) با آموزش نقش‌های برابر و مدیریت تعارض، باورهای مردسالارانه را تضعیف می‌کند و آگاهی عمومی (۲۰ کد) موجب کاهش عادی‌سازی خشونت روانی می‌شود. این راهکارها با پویایی‌های خانوادگی و پیامدهای روانی و اجتماعی مانند افسردگی، اضطراب و انزوای اجتماعی ارتباط دارند.

مصاحبه‌شونده شماره (۱۱) گفت: «آموزش عمومی در مورد خشونت روانی، خیلی لازمه. خیلی از زنان حتی نمی‌دونن قربانی خشونت روانی هستن».

مصاحبه‌شونده شماره (۱۹) افزود: «کارگاه‌های پیش از ازدواج باید روی مهارت‌های حل تعارض تمرکز کنن. یه زوجی داشتم که اگه این مهارت‌ها رو بلد بودن، شاید اصلاً کارشون به خشونت روانی نمی‌کشید».

حمایت‌های اجتماعی - قانونی

حمایت‌های اجتماعی و قانونی می‌تواند زنان را از چرخه خشونت خارج و دسترسی به منابع حمایتی را فراهم کند. مشاوره رایگان (۲۵ کد) به‌ویژه برای زنان دارای وابستگی مالی، حیاتی است. قوانین حمایتی (۲۰ کد) با ایجاد چارچوب قانونی مقابله با خشونت روانی را ممکن می‌سازند و شبکه‌های حمایتی (۱۵ کد) مانند گروه‌های زنان و سازمان‌های غیر دولتی، انزوای اجتماعی را کاهش می‌دهند. این راهکارها با ویژگی‌های فردی قربانی و باورهای مردسالارانه مرتبط بوده، می‌توانند پیامدهای روانی و اجتماعی خشونت را کاهش دهند.

مصاحبه‌شونده شماره (۱۵) گفت: «حمایت قانونی باید طوری باشه که زنان بدون ترس از انگ اجتماعی بتونن از حقوقشون دفاع کنن. یه مورد داشتم که خانمی به خاطر نبود حمایت، سال‌ها تحمل کرد».

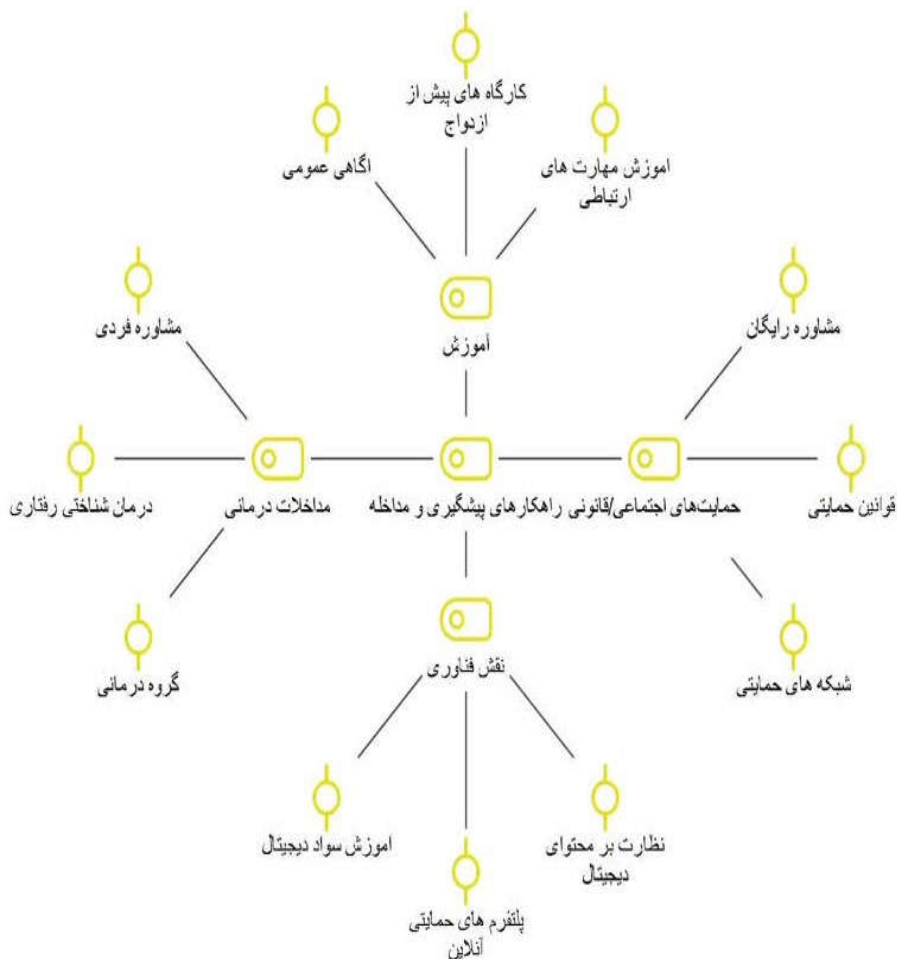
مداخلات درمانی

مداخلات درمانی به زنان کمک می‌کند تا پیامدهای روانی خشونت مانند افسردگی، اضطراب و کاهش عزت‌نفس را مدیریت و اعتمادبه‌نفس خود را بازسازی کنند. درمان

شناختی-رفتاری (۲۰ کد) با اصلاح الگوهای فکری منفی، مشاوره فردی (۲۰ کد) با ایجاد فضای امن برای بیان تجربه‌ها و گروه‌درمانی حمایتی (۱۵ کد) با کاهش انزوای اجتماعی، به توانمندسازی زنان کمک می‌کنند. اثربخشی این مداخلات، زمانی افزایش می‌یابد که با حمایت‌های اجتماعی و قانونی همراه باشد.

مصاحبه‌شونده شماره (۱۲) گفت: «CBT می‌تونه به زنان کمک کنه با اثرات روانی خشونت مقابله کنن و اعتماد به نفسشونو برگردونن.»

مصاحبه‌شونده شماره (۱۹) افزود: «مشاوره فردی برای زنانی که دچار افسردگی یا اضطراب شدن، خیلی مؤثره و به تصمیم‌گیری بهتر کمک می‌کنه.»

شکل ۵- مدل مفهومی راهکارهای پیشگیری و مداخله از خشونت

نتیجه گیری و پیشنهادها

خشونت روانی علیه زنان، مجموعه ای مداوم و نظام مند از رفتارهاست که با هدف تضعیف عزت نفس، ایجاد وابستگی و کنترل زندگی فردی و اجتماعی زنان، اعمال می شود. این خشونت از تحقیر کلامی، تمسخر و بی مهری آغاز شده، به کنترل افراطی ارتباطات، محدودسازی رفت و آمد و تهدیدهایی مانند جدایی، محرومیت از فرزندان یا

حمایت مالی گسترش می‌یابد. با گسترش فضای مجازی، اشکال دیجیتال خشونت مانند کنترل پیام‌ها، تهدید و تحقیر آنلاین نیز به این چرخه افزوده شده است. در مجموع خشونت روانی، فرایندی چندلایه و مستمر است که پیامدهای عمیقی بر سلامت روانی، اجتماعی و هویت فردی زنان برجای می‌گذارد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اشکال مختلف خشونت روانی، از تحقیر کلامی و طرد عاطفی تا کنترل‌گری رفتاری و تهدیدهای غیر مستقیم، در چارچوب روابط نابرابر قدرت در خانواده شکل می‌گیرد؛ روابطی که در آن، سلطه و نظارت مردانه به عنوان امری طبیعی و مشروع بازتولید می‌شود. این الگو با منطق پدرسالارانه‌ای همخوان است که در آن تضعیف عزت‌نفس، محدودسازی روابط اجتماعی و اعمال فشارهای مالی، کارکردی ساختاری در حفظ اقتدار دارد (ر.ک: دانش و دیگران، ۱۳۹۶؛ سهراب‌زاده و منصوریان رواندی، ۱۳۹۶). از سوی دیگر، عادی‌سازی تحقیر، بی‌اعتنایی عاطفی و کنترل زنان در بستر هنجارهای فرهنگی، موجب تداوم خشونت در قالب رفتارهای روزمره و کمتر قابل شناسایی می‌شود؛ امری که با رویکرد فرهنگ خشونت قابل تبیین است (ر.ک: اعزازی، ۱۳۸۰؛ Navarro-Mantas, et al, 2018). هم‌زمان نقش‌های جنسیتی آموخته‌شده که اطاعت و سازش را برای زنان و سلطه را برای مردان تقویت می‌کنند، زمینه‌پذیرش و بازتولید این خشونت‌ها را فراهم می‌سازند (ر.ک: راس، ۱۳۷۳؛ بستان، ۱۳۸۲؛ محمدی و میرزایی، ۱۳۹۱). در این میان، خشونت روانی دیجیتال را می‌توان امتداد همین الگوها در بسترهای نوین دانست که با استفاده از ابزار آنلاین، امکان نظارت و اعمال سلطه را فراتر از فضای فیزیکی خانواده گسترش می‌دهد (ر.ک: Turkcu et al, 2024; Cepeda et al, 2021؛ امیری‌فرد و دیگران، ۱۴۰۳؛ توسلی و بیگ‌محمد بالانجی، ۱۴۰۲).

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که خشونت روانی علیه زنان، حاصل برهم‌کنش عوامل فردی و خانوادگی است و در چارچوب ساختارهای نابرابر قدرت، هنجارهای فرهنگی و فرایندهای جامعه‌پذیری جنسیتی شکل می‌گیرد. عواملی مانند ناامنی عاطفی، عزت‌نفس پایین، ضعف در کنترل خشم، تجربه خشونت در کودکی و باورهای مردسالارانه، در کنار نابرابری قدرت، تعارضات مالی، دخالت خانواده‌های گسترده و نبود گفت‌وگوی سالم، زمینه بروز و تداوم خشونت را فراهم می‌کند و حضور کودکان نیز به بازتولید بین‌نسلی آن می‌انجامد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش امیری‌فرد و همکاران

(۱۴۰۳) در زمینه نقش استرس‌های شخصیتی، خدایی و رحیمی (۱۴۰۲) درباره سبک‌های دلبستگی ناایمن و توسلی و بیگ‌محمد بالانجی (۱۴۰۲) درباره باورهای مردسالارانه همخوانی دارد. همچنین در پیشینه خارجی، پژوهش‌های مجاهد و همکاران (۲۰۲۰) و ناوارو-مانتاس و همکاران (۲۰۱۸) بر نقش هم‌زمان عوامل فردی و خانوادگی در شکل‌گیری خشونت تأکید کرده‌اند. در عین حال برجسته شدن نبود گفت‌وگوی سالم به عنوان عامل کلیدی خانوادگی، وجه تمایز این پژوهش را نسبت به بسیاری از مطالعات پیشین نشان می‌دهد.

خشونت روانی علیه زنان، فراتر از روابط فردی، در بستر فرهنگ و ساختارهای اجتماعی بازتولید می‌شود و در چارچوب نظریهٔ ستمگری جنسی (پدرسالار) و نظریهٔ فرهنگ خشونت قابل تبیین است. هنجارهای مردسالارانه با طبیعی جلوه دادن اقتدار مرد، کنترل زنان و سلطه‌گری، به عادی‌سازی خشونت، سکوت زنان و مقصر دانستن آنان در تعارضات خانوادگی می‌انجامد؛ به گونه‌ای که خشونت روانی به بخشی معمول از زندگی خانوادگی بدل می‌شود. رسانه‌ها و نظام‌های فرهنگی نیز با بازنمایی کلیشه‌ای زنان، کم‌رنگ‌سازی خشونت خانگی و ترویج ارزش‌هایی مانند حفظ خانواده به هر قیمت، در نهادینه‌سازی این الگوها نقش دارند. این یافته‌ها با پژوهش‌های توسلی و بیگ‌محمد بالانجی (۱۴۰۲)، زمانی مقدم و حسنوندی (۱۳۹۸)، غلاملو و سکوتی علی‌آبادی (۱۳۹۸)، رولرو و همکاران (۲۰۲۱) و مجاهد و همکاران (۲۰۲۲) همخوانی دارد؛ با این تفاوت که تأکید بر نقش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در بازتولید خشونت روانی، به‌ویژه در قالب خشونت دیجیتال، وجه تمایز و نوآوری این پژوهش محسوب می‌شود.

بررسی پیامدهای خشونت روانی نشان می‌دهد که این پدیده در نتیجه برهم‌کنش سازوکارهای فردی، فرهنگی و اجتماعی، آثار گسترده و ماندگاری بر زندگی زنان بر جای می‌گذارد. فرسایش تدریجی عزت‌نفس و شکل‌گیری احساس بی‌ارزشی را می‌توان در پیوند با فرایندهای جامعه‌پذیری جنسیتی دانست که تحمل خشونت و سکوت را به عنوان بخشی از نقش زنانه بازتولید می‌کند. در عین حال تداوم تحقیر، طرد عاطفی و کنترل روانی، در چارچوب روابط نابرابر قدرت و هنجارهای فرهنگی مشروعیت‌بخش به سلطه، زمینه بروز افسردگی، اضطراب، PTSD، حمله‌های پانیک و اختلالات خواب را فراهم می‌سازد؛ پیامدهایی که با کاهش کیفیت زندگی همراهند و با یافته‌های زارع و

خرمدل (۱۴۰۲)، ترکو و همکاران (۲۰۲۴)، استوارت و پاساروتی (۲۰۲۴) و لوتواک (۲۰۲۴)، همخوانی دارد.

در سطح خانوادگی و اجتماعی نیز انزوای اجتماعی، کاهش مشارکت اجتماعی و افت عملکرد شغلی را می‌توان پیامد عادی‌سازی فرهنگی خشونت و انتقال الگوهای آن در روابط نزدیک دانست؛ الگویی که آثار آن به سطوح اقتصادی و بین‌نسلی گسترش می‌یابد. هم‌راستایی این نتایج با پژوهش‌های امیری‌فرد و همکاران (۱۴۰۳)، خدایی و رحیمی (۱۴۰۲) و سپدا و همکاران (۲۰۲۲) نشان می‌دهد که پیامدهای خشونت روانی تنها به آسیب‌های فردی محدود نمی‌شود، بلکه در تلاقی ساختارهای قدرت، فرهنگ خشونت و تجربه‌های آموخته‌شده، به بازتولید طرد و حاشیه‌نشینی اجتماعی زنان می‌انجامد.

مقابله با خشونت روانی علیه زنان را می‌توان در چارچوب رویکردی چندبعدی و در سه سطح پیشگیری، حمایت و درمان تبیین کرد؛ رویکردی که با در نظر گرفتن هم‌زمان فرد، خانواده و ساختارهای اجتماعی شکل می‌گیرد. در سطح پیشگیری، آموزش مهارت‌های ارتباطی، مدیریت خشم، تقویت ابراز وجود و ارتقای آگاهی عمومی، با هدف تضعیف هنجارهای مردسالارانه و کاهش عادی‌سازی خشونت، با منطق نظریه جامعه‌پذیری جنسیتی و فرهنگ خشونت همخوان است و با یافته‌های زمانی‌مقدم و حسنوندی (۱۳۹۸) درباره نقش آموزش و حمایت‌های اجتماعی هم‌راستاست.

در سطح حمایت، تقویت زیرساخت‌های قانونی و اجتماعی از طریق ایجاد خانه‌های امن، مراکز مشاوره، خطوط تلفنی حمایتی و اجرای قوانین بازدارنده، در راستای مقابله با نابرابری قدرت و کاهش آسیب‌پذیری زنان معنا می‌یابد. در سطح درمان نیز بهره‌گیری از مداخلات روان‌شناختی مانند درمان شناختی - رفتاری، گروه‌درمانی حمایتی و مداخلات هیجان‌مدار، به کاهش پیامدهای روانی خشونت و بازتوانی زنان کمک می‌کند؛ امری که با نتایج استوارت و پاساروتی (۲۰۲۴) همخوانی دارد.

افزون بر این توجه به نقش فناوری و خشونت روانی دیجیتال در مداخلات حمایتی و درمانی، همسو با پیشنهاد‌های ترکو و همکاران (۲۰۲۴) درباره خدمات تله‌سلامت است، در حالی که این بعد در بسیاری از مطالعات داخلی مانند توسلی و بیگ‌محمد بالانجی (۱۴۰۲) و برخی پژوهش‌های خارجی نظیر سپدا و همکاران (۲۰۲۱) کمتر مورد توجه قرار گرفته و نوآوری پژوهش حاضر را برجسته می‌سازد.

پیشنهادهای سیاسی

- توسعه آموزش‌های عمومی با محوریت برابری جنسیتی و مهارت‌های ارتباطی در مدارس، دانشگاه‌ها و دوره‌های پیش از ازدواج، ضروری است.
- تقویت قوانین حمایتی و گسترش مراکز مشاوره رایگان، به‌ویژه برای زنان دارای وابستگی اقتصادی، باید در اولویت سیاست‌گذاری قرار گیرد.
- گسترش مداخلات درمانی از جمله درمان شناختی-رفتاری و گروه‌درمانی برای کاهش پیامدهای روانی خشونت، اهمیت دارد.
- ارتقای سواد دیجیتال و ایجاد پلتفرم‌های حمایتی آنلاین می‌تواند دسترسی ایمن زنان به حمایت را افزایش دهد.
- آگاهی‌بخشی رسانه‌ای با هدف مقابله با نگرش‌های مردسالارانه و عادی‌سازی خشونت باید به صورت مستمر اجرا شود.

منابع

- اعزازی، شهلا (۱۳۸۳) «ساختار جامعه و خشونت علیه زنان»، رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۴ (سلامت روان در ایران)، صص ۴۷-۸۴.
- (۱۳۸۰) خشونت خانوادگی یا زنان کتک‌خورده، تهران، سالی.
- امیری فرد، زهرا و دیگران (۱۴۰۳) «مدل‌یابی خشونت خانگی بر اساس عوامل استرس‌زا و راهبردهای مقابله‌ای با نقش میانجی دشواری تنظیم هیجان در زنان قربانی همسرآزاری از منظر فرهنگی»، روان‌شناسی فرهنگی زن، سال پانزدهم، شماره ۶۰، صص ۵۱-۶۹.
- بستان، حسین (۱۳۸۲) «کارکردهای خانواده از منظر اسلام و فمینیسم»، مجموعه مقالات حوزه و دانشگاه، سال نهم، شماره ۳۵، صص ۲۰-۱.
- بشیری، یاسر و شیوا کوهی (۱۳۹۶) «بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر خشونت روانی علیه زنان (مطالعه موردی: شهر سمنان)»، کنفرانس بین‌المللی فرهنگ آسیب‌شناسی روانی و تربیت، تهران، دانشگاه الزهرا.
- توسلی، افسانه و نشمیل بیگ محمد بالانجی (۱۴۰۲) «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر در بروز خشونت خانگی علیه زنان در شهرستان ارومیه»، مطالعات توسعه اجتماعی - اقتصادی، ۱(۲)، صص ۲۴۳-۲۶۲. doi:10.22051/ijosed.2024.46774.1037
- خدایی، علی و رضا رحیمی (۱۴۰۲) خشونت خانگی علیه زنان به عنوان قربانیان خشونت بر اساس رویکردی دلبستگی محور، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، ۲۱(۳)، صص ۱۱۶-۱۳۴. doi: 10.22051/jwsp.2023.42367.2702
- شربتیان، محمدحسن و پروانه دانش و پویا طوافی (۱۳۹۶) تحلیل جامعه‌شناختی خشونت خانگی علیه زنان و رابطه آن با احساس امنیت در خانه (مطالعه موردی زنان ۱۸-۵۴ سال شهر میانه)، پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱(۶)، صص ۴۷-۷۲. doi:10.22108/ssoss.2017.21280
- شیرعلی، اسماعیل (۱۴۰۰) فهم و تفسیر زنان از خشونت خانوادگی و ابعاد چندگانه آن با رویکرد پدیدارشناسانه و نمان (مطالعه موردی: زنان در معرض طلاق مراجعه‌کننده به دادگاه خانواده مجتمع قضائی شهید باهنر تهران)، پژوهش‌نامه زنان، ۱۲(۳۸)، صص ۱۰۷-۱۳۶. doi: 10.30465/ws.2020.29219.2900
- راس، آلن (۱۳۷۳) روان‌شناسی شخصیت، ترجمه سیاوش جمال‌فر، تهران، مرکز.
- رئیزی، جمال (۱۳۸۲) «جوانان و ناهنجاری‌های رفتاری»، فصلنامه علوم اجتماعی علامه طباطبائی، شماره ۲۱، صص ۱-۱۵.
- زمانی‌مقدم، مسعود و صبا حسنوندی (۱۳۹۸) «مطالعه کیفی خشونت خانگی علیه زنان خانه‌دار در شهر خرم‌آباد»، فصلنامه زن و جامعه، سال دهم، شماره ۳۹، صص ۱۷۰-۱۴۵.

ساروخانی، باقر (۱۳۸۶) مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، تهران، سروش.
ساعی‌ارسی، ایرج و زهرا نیک‌نژاد (۱۳۹۱) «تحلیل جامعه‌شناختی خشونت علیه زنان»، پژوهش‌های کاربردی در علوم رفتاری، شماره ۳، صص ۹۳-۱۱۸.

سهراب‌زاده، مهران و فاطمه منصوریان‌راوندی (۱۳۹۶) «تجربه زیسته زنان از خشونت کلامی در خانواده (مطالعه موردی: زنان شهر کاشان)»، زن در فرهنگ و هنر، ۹(۲)، صص ۲۶۴-۲۴۵.

doi:https://doi.org/10.22059/jwica.2017.234644.883

شاه‌حسینی، فرشته (۱۳۷۳) «میزگرد خشونت: بحثی در علل و ابعاد»، جامعه سالم، شماره ۱۷، صص ۱-۱۰.

عباس‌زاده، محمد و رضا حیدری (۱۳۹۲) سرمایه اجتماعی و سلامت روانی در بین زنان متأهل شهر تبریز، فصلنامه علمی مطالعات امنیت اجتماعی، ۴(۳۳)، صص ۱۲۹-۱۶۲.

غلاملو، جمشید و ساهره سکوتی‌علی‌آبادی (۱۳۹۸) «خشونت خانگی علیه زنان: مطالعه تطبیقی سنت زن‌برادرستانی و خواهرزن‌ستانی از منظر حقوق و فرهنگ»، مطالعات حقوق تطبیقی، ۱۰(۲)، صص ۵۹۶-۵۶۹.

doi:10.22059/jcl.2019.276138.633800

کاظمی، زهرا و قاسم قاسمی (۱۴۰۲) «عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت خانگی علیه زنان (مطالعه موردی: شهرستان کرج)»، پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۱۱(۲۱)، صص ۱۳۱-۱۶۳.

doi: 10.22034/jclc.2022.329765.1653

محمدی‌جورکویه، علی (۱۴۰۲) «عوامل خشونت در خانواده از منظر قرآن»، فصلنامه تمدن حقوقی، ۶(۱۴)، صص ۲۷-۴۲.

Doi: 10.22034/lc.2023.170805

محمدی، فائزه و رحمت میرزایی (۱۳۹۱) «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر خشونت علیه زنان: مطالعه شهرستان روانسر»، مجله مطالعات اجتماعی ایران، سال ششم، شماره ۱، صص ۱۰۱-۱۲۹.

مروت، برزو (۱۳۹۷) «نقش بسترها و فرایندهای اجتماعی در هویت و فرایند هویت‌یابی کودکان (خانواده، مدرسه، همسالان، جامعه و...)»، دومین همایش ملی هویت کودکان ایران اسلامی در دوره پیش‌دبستانی، آموزش و پرورش قزوین.

میرخلیلی، سید محمود (۱۳۷۹) «خشونت و مجازات»، کتاب نقد، شماره ۱۴ و ۱۵، بهار و تابستان، صص ۱۲۴-۱۵۳.

میرزایی، ابراهیم و فائزه محمدی و معصومه موسی‌زاده (۱۳۹۹) «مطالعه جامعه‌شناختی میزان خشونت علیه زنان در خانواده و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه)»، فصلنامه زن و جامعه، سال یازدهم، شماره ۴۳، صص ۲۷۹-۳۲۲.

نورمحمدی، غلامرضا (۱۳۸۹) کتاب نفی خشونت علیه زنان از نگاه علم و دین، تهران، ریاست جمهوری، مرکز امور زنان و خانواده.

- Akhmedshina, f. (2020) violence against women: a form of discrimination and human rights violations. *mental enlightenment scientific-methodological journal*, (1): 13-23.
- Cepeda, I., Lacalle-Calderon, M., & Torralba, M. (2022) Measuring violence against women: a global index. *Journal of interpersonal violence*, 37(19-20), NP18614-NP18638.
- Kelmendi, K. (2015) Domestic violence against women in Kosovo: A qualitative study of women's experiences. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(4), 680-702.
- Lutwak, N. (2024) The psychology of health and illness: The mental health and physiological effects of intimate partner violence on women. In *The Psychology of Health and Illness* (pp. 105-119). Routledge.
- Mojahed, A., Alaidarous, N., Shabta, H., Hegewald, J., & Garthus-Niegel, S. (2022) Intimate partner violence against women in the Arab countries: a systematic review of risk factors. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(2), 390-407.
- Navarro-Mantas, L., Velásquez, M. J., Lemus, S. D., & Megías, J. L. (2021) Prevalence and sociodemographic predictors of intimate partner violence against women in El Salvador. *Journal of interpersonal violence*, 36(7-8), NP3547-NP3573.
- Rollero, C., Bergagna, E., & Tartaglia, S. (2021) What is violence? The role of sexism and social dominance orientation in recognizing violence against women. *Journal of interpersonal violence*, 36(21-22), NP11349-NP11366.
- Stewart, S. H., & Passarotti, A. M. (2024) Sexual abuse and women's mental health. *Frontiers in Psychology*, 15, 1491803.
- Turkcu, S. G., Uludag, E., Sercekus, P., & Ozkan, S. (2024) Psychological Violence Against Women by their Spouse as Predictive Factors for Anxiety Levels of Women during COVID-19 Pandemic Lockdown. *International Journal of Caring Sciences*, 17(2).
- World Health Organization. (2018a) WHO: Addressing violence against women: Key achievements and priorities. Retrieved from: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/275982>.
- World Health Organization. (2018b) Violence against Women Prevalence Estimates, 2018. Retrieved from Geneva: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/341604/WHO-SRH-21.6-eng.pdf>.
- Wood, J. T. (2004) Monsters and victims: Male felons' accounts of intimate partner violence. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(5), 555-576. <https://doi.org/10.1177/0265407504045889>.